

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

**PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE**

**Rozvoj komunikativní kompetence
u dětí předškolního věku**

Bakalářská práce

Marcela Musilová

vedoucí bakalářské práce

Mgr. Radek Cvach

**České Budějovice
2010**

UNIVERSITY OF SOUTH BOHEMIA ČESKÉ BUDĚJOVICE

**PEDAGOGICAL FACULTY
DEPARTMENT OF PEDAGOGICS AND PSYCHOLOGY**

**The development of communicative competence
of the preschool-aged children**

Bachelor work

Marcela Musilová

Bachelor leader

Mgr. Radek Cvach

**České Budějovice
2010**

BIBLIOGRAFICKÁ IDENTIFIKACE

Název bakalářské práce: Rozvoj komunikativní kompetence u dětí předškolního věku

Pracoviště: Katedra pedagogiky a psychologie Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity

Jméno a příjmení autora: Marcela Musilová

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: Mgr. Radek Cvach

Rok obhajoby: 2010

Anotace:

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na charakteristiku současných školských přeměn v prostředí mateřské školy, jak jsou uvedeny zejména v Rámcovém programu pro předškolní vzdělávání. Zaměřila jsem se na oblast, která se věnuje komunikativním kompetencím u dětí předškolního věku. Teoretická část práce se věnuje obecnému úvodu do problematiky rozvoje komunikační kompetence, vysvětluje související pojmy a uvádí některé poznatky z literatury k zadané problematice. V praktické části jsem se soustředila na pedagogické sledování rozvoje komunikativních kompetencí dětí v heterogenní mateřské škole rozdělených dvou rozdílných věkových skupin. Pro ověření praktické části jsem vytvořila experimentální program. K hodnocení účinnosti tohoto speciálně vytvořeného programu v praxi jsem zvolila metodu pedagogického pozorování.

Klíčová slova:

Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, klíčové kompetence, komunikativní kompetence, školní vzdělávací program, dialog.

BIBLIOGRAPHICAL IDENTIFICATION

Thesis title: The development of communicative competence of the preschool-aged children

Palace of work: Department of Pedagogy and Psychology, Pedagogical Faculty, University of South Bohemia

First and last name of the author: Marcela Musilová

Field of study: Teaching for nursery schools

Bachelor laeder: Mgr. Radek Cvach

Year of defence: 2010

Abstract:

My bachelor thesis is focused on characterization of up to date scholastic changes in the environment of the nursery school, especially in the light of their stipulation in the national document for education called "Framework educational programme for pre-school education". The topic explored in my thesis is the communicative competence of preschool children. The theoretical part of the thesis elaborate on general introduction to the problematic of the communicative competence development, explain related concepts and provide some knowledge from the literature dealing with the topic of communicative competence. The practical part of the thesis explore on the pedagogic monitoring of the communicative competence development for the children in the heterogeneous nursery school divided into two different age groups. The new experimental program was developed for the examination of the practical part. The technique of the pedagogic monitoring was chosen for the efficiency assessment of this specially developed experimental program.

Keywords:

The Educational Programme Framework of pre-school Education, key competencies, communicative competence, Scholastic Educational Program, Dialogue.

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce Mgr. Radku Cvachovi za pomoc, podporu a cenné rady, které mi poskytl při zpracování bakalářské práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím literatury uvedené v seznamu použité a citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě pedagogickou fakultou, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

19.03.2010

OBSAH

ÚVOD	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	12
1. POJEM KOMUNIKACE	13
1.1 VERBÁLNÍ A NEVERBÁLNÍ FORMY KOMUNIKACE	14
1.2 CHARAKTERISTIKA ŘEČOVÉHO PROJEVU DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU A JEHO VÝVOJOVÁ STADIA	19
2. KLÍČOVÉ KOMPETENCE V POJETÍ RÁMCOVÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	23
2.1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PO ROCE 1989	23
2.2 VZNIK RVP PV	24
2.3 KLÍČOVÉ KOMPETENCE JAKO JEDNA Z CÍLOVÝCH KATEGORIÍ PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	25
2.3.1 Rozvoj klíčových kompetencí v jednotlivých oblastech	26
2.3.2 Komunikativní dovednost	31
2.3.3 Některé metody rozvoje komunikace	32
3. KOMUNIKATIVNÍ KOMPETENCE VE ŠVP „PLAVBA ZA POZNÁNÍM“	35
3.1 INTEGROVANÝ BLOK 1 - „DOMA V PŘÍSTAVU“	36
3.2 INTEGROVANÝ BLOK 2 - „BAREVNÝ OSTROV“	37
3.3 INTEGROVANÝ BLOK 3 - „VÁNOČNÍ OSTROVY“	37
3.4 INTEGROVANÝ BLOK 4 - „OSTROV VĚČNÉHO SNĚHU A LEDU“	38
3.5 INTEGROVANÝ BLOK 5 - „OSTROV POZNÁNÍ“	38

3.6	INTEGROVANÝ BLOK 6 - „OSTROV PLNÝ TAJEMSTVÍ“	39
3.7	INTEGROVANÝ BLOK 7 - „ZELENÝ A ROZKVETLÝ OSTROV“	39
3.8	INTEGROVANÝ BLOK 8 - „VELIKONOČNÍ OSTROVY“	40
3.9	INTEGROVANÝ BLOK 9 - „OSTROV PLNÝ RADOSTI“	40
3.10	INTEGROVANÝ BLOK 10 - „OSTROV ŽIVOTA“	41
3.11	INTEGROVANÝ BLOK 11 - „OSTROV PŘEKVAPENÍ“	41
3.12	INTEGROVANÝ BLOK 12 - „OSTROV POKLADŮ“	42
II.	PRAKTICKÁ ČÁST	43
4.	CÍLE PRAKTICKÉ ČÁSTI	44
5.	PRŮBĚH, REALIZACE A INTERPRETACE EXPERIMENTÁLNÍHO PROGRAMU VE SKUPINÁCH DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	45
5.1	STRUKTURA SKUPIN	46
5.1.1	Skupina předškoláků	46
5.1.2	Skupina mladších dětí	46
5.2	PODMÍNKY A OBDOBÍ REALIZACE PROGRAMU	47
5.3	REALIZACE PROGRAMU VE SKUPINÁCH DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU ...	47
5.3.1	<i>TÉMA: BÍLÁ ZIMA</i>	<i>47</i>
5.3.2	<i>TÉMA: MASOPUSTNÍ HODY NEB DOBŘE SE NAJÍME</i>	<i>51</i>
5.3.3	<i>TÉMA: MAŠKARÁDA</i>	<i>53</i>
5.3.4	<i>TÉMA: KARNEVAL V NAŠÍ ŠKOLCE</i>	<i>56</i>
5.3.5	<i>TÉMA: HRY SE SLOVY</i>	<i>59</i>
5.3.6	<i>TÉMA: PEČENÍ KOBLÍŽKŮ</i>	<i>61</i>
5.3.7	<i>TÉMA: KOBLÍŽEK NA VANDRU</i>	<i>64</i>

5.3.8	<i>TÉMA: HRAJEME LOUTKOVÉ DIVADLO</i>	66
5.3.9	<i>TÉMA: JÁ JSEM MUZIKANT</i>	68
5.3.10	<i>TÉMA: LOUČENÍ SE ZIMOU</i>	70
6.	REFLEXE	74
6.1	SKUPINA PŘEDŠKOLÁKŮ	75
6.2	SKUPINA MLADŠÍCH DĚTÍ	76
	ZÁVĚR	78
	LITERATURA	80
	PŘÍLOHY	83
	FOTODOKUMENTACE	84

ÚVOD

Pro moji bakalářskou práci jsem si vybrala téma: „Rozvoj komunikativních dovedností u dětí v předškolním věku“. Úspěšná komunikace mezi lidmi je jednou ze základních předpokladů života ve společnosti, bez níž se významným způsobem snižuje jejich integrace, možnost společenského uplatnění a vlastní seberealizace. Z tohoto důvodu je potřeba věnovat se rozvoji komunikativních dovedností již od útlého věku dítěte. I když vliv rodinného prostředí a vztahů uvnitř rodiny má prvotní a největší vliv na úroveň dorozumívání, role navazující školní výchovy je jistě nezanedbatelná. Na rodinnou výchovu navazuje jako první instituce MŠ, která vytváří předpoklad pro správný rozvoj sociálních dovedností, ve kterých hraje schopnost dorozumívát se hlavní roli. Úkol MŠ spočívá nejen v podpoře správné artikulace a výslovnosti, ale hlavně v pomoci dětem umět vyjádřit své pocity, myšlenky, naučit se s ostatními úspěšně komunikovat.

V současné době jsou na děti kladeny stále větší požadavky, a proto je zapotřebí se těmto podmínkám přizpůsobit co nejlépe. Jde o příjem nepřehledného množství informací vlivem médií, problémy orientovat se v nich a umět jasně formulovat své myšlenky. Komunikace také prezentuje schopnost člověka chápat ostatní, být vstřícný, mít schopnost naslouchat, ovládat své emoce a umět akceptovat druhé.

Jedním z důvodů, proč jsem si zvolila toto téma, je i ten, že naší školku navštěvuje několik dětí ze sociálně znevýhodněných rodin, rozvedených, národnostních menšin a rodin česko – německých. Naše MŠ se nachází na hranicích se SRN. Po roce 1989 zde došlo k otevření státních hranic, k nabídce mnoha pracovních míst a krachu státního sektoru především v oblasti zemědělství a v nedalekých přádelnách a strojárnách, kde byla zaměstnána většina místních obyvatel. Ti „šťastnější“ sehnali práci v Německu, ostatní musí jezdit za prací do vzdálenějších měst. Je to také jeden z důvodů, proč rodiče nemají na své děti tolik času, aby si s nimi mohli hrát, povídat a trávit

společné chvíle. Nechceme, aby jim náhradou za rodiče byly počítačové hry, televize a ostatní masmédiá. Náš ŠVP je i z tohoto důvodu zaměřen na vyrovnávání rozdílů v úrovni komunikačních dovedností dětí, aby byly schopny v předškolním věku naplnit předpoklady ke vstupu do ZŠ a snížit počet odkladů školní docházky.

Cílem této práce je realizovat vlastní experimentální program zaměřený na rozvoj komunikativních kompetencí u dětí předškolního věku v podmínkách naší školky. Na základě pedagogického pozorování zhodnotit výsledky realizace jednotlivých témat a celého programu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. POJEM KOMUNIKACE

„Slovo komunikace je latinského původu. Communicare znamená communem reddere – učinit společným, sdílet společné. Communicare est multum dare se rovná komunikovat znamená mnoho dát. Pokud sdělování probíhá mezi lidmi a má specificky lidskou podobu, mluvíme o sociální komunikaci. Lidská komunikace je shoda kódování a dekódování neboli mluvení stejným jazykem.“ (MAREŠ, KŘIVOHLAVÝ, 1989, str.21)

Všechny živé bytosti si sdělují své zážitky, emoce a informace pomocí určitého způsobu dorozumívání, které nazýváme komunikace. U člověka je dorozumívání specifické v tom, že ho můžeme vyjádřit obecně jako určitou formu společenského styku, spočívající ve sdělování významů v mezilidských vztazích. Každá komunikace je zprostředkována pomocí vyjadřovacích prostředků a je ovlivňována sociálními rolemi účastníků komunikačního přenosu. Základní formou sociální komunikace je komunikace meziosobní. Jedná se o mezilidské vztahy, výměnu emocí, postojů a ideí. Během ní se rozvíjí vzájemné vztahy a člověk se tímto způsobem realizuje. To platí samozřejmě i u dětí v MŠ, kde se adaptují na nové prostředí, seznamují se s novými kamarády, učiteli, zaměstnanci, předávají si informace a učí se vzájemně jeden od druhého. Zvláštním druhem komunikace, který souvisí s výchovně vzdělávacím procesem, je komunikace pedagogická. Komunikace s učitelem pomáhá dětem orientovat se ve školních činnostech a řídí jejich proces učení. Komunikace motivuje a stimuluje poznávací procesy dětí, rozvíjí jejich komunikativní potenciál, je prostředkem spolupráce a má vliv na hodnocení a sebehodnocení.

Mezi žádnými jinými tvory neplatí v rámci komunikace to, co u člověka. Rozdíl mezi dobře a špatně komunikujícím, rozdíl v životní úrovni, pohodě, míře rozvoje osobnosti, v celkové kvalitě života je obrovský. Znalec oboru, profesionál, má velkou a univerzální výhodu před amatérem. Tím chci říci, že znalost komunikace posiluje, podtrhuje, znásobuje všechno ostatní, co znáte.

Neznalost komunikačních dovedností naopak neumožňuje plnohodnotný rozvoj člověka. Po komunikačních schopnostech a dovednostech narostla poptávka. O jakých dovednostech to vlastně hovoříme? Jedná se především o tom, jak přesvědčit, motivovat druhé, dokázat obhájit svůj oprávněný zájem, zvládnout elegantně konflikt, uspět u důležitých zkoušek, zvládnout negativní emoce, vysílat správné mimoslovní signály a umět pochopit je u druhých. Jednou větou jde o to, abychom se dokázali prosadit v běžném životě, uměli vycházet s ostatními a dokázali s nadhledem řešit každodenní situace. (GRUBER, 2005; str. 15)

1.1 VERBÁLNÍ A NEVERBÁLNÍ FORMY KOMUNIKACE

Komunikaci můžeme rozdělit na dvě formy, verbální a neverbální. Komunikace verbální je vlastní pouze člověku a tato forma sdělení je doprovázena bohatou soustavou znaků komunikace neverbální. Neverbální komunikace je vývojově starší a dokresluje slovní dorozumívání. Je pravdivější a musí být v souladu s její první složkou. Děti mají od narození silně rozvinutou neverbální komunikaci, verbální se rozvíjí postupně v interakci s prostředím. Co dítě slyší, napodobuje a tím naplňuje svoji poznávací potřebu.

Verbální komunikace

K verbálnímu projevu potřebujeme především:

Řeč - je nejčastější prostředek komunikace, její nezbytnou podmínkou je vzájemná interakce osob tváří v tvář. Umožňuje různým způsobem, podle kvality komunikujících, vyjadřovat obsah sdělení. Učitel působí jako vzor spisovného jazyka, to předpokládá správnou činnost všech mluvidel. Dítě napodobuje svůj vzor a opakuje správnou výslovnost. Nedostatkem mohou být vady řeči organické nebo funkční.

Dech – je základem a předpokladem správného mluvení. Správné dýchání je dýchání vědomé, které provádíme automaticky bez kontroly. Každý má jinou kapacitu plic a každý pociťuje jinak mluvní námahu. Jde o to, aby si každý

osvojil ekonomické dýchání, které usnadní mluvní výkon více, než kapacita plic. Správným dýcháním odstraníme nervozitu, případné projevy stresu a uvedeme fyziologické funkce do normálu. K rozvoji správného dýchání provádí děti dechová cvičení, učí se zpívat, recitovat, vypráví děj pohádek, provádí pohybové aktivity, při kterých se učí správně dýchat.

Hlas – umožňuje dát sdělení zvukovou podobu. Kvalita hlasu závisí na pružnosti hlasivek a síle vydechovaného vzduchu. Hlas je charakterizován silou, výškou a barvou. Tím můžeme vyjadřovat své emoce – radost, smutek, nadšení, ironii, lítost. Síla hlasu musí ovládnout prostor, hlas by neměl ochabovat nebo se přepínat. K projevu adekvátních emocí slouží různé dramatické hry, vyprávění pohádek apod. Na druhé straně se děti učí potlačovat projev nežádoucích emocí jako je vztek a pláč, pokud není po jejich. Kvalita hlasu jim slouží k tomu, aby jimi vyřčený projev byl pro ostatní patřičně srozumitelný.

Artikulace – diferenciací jednotlivých hlásek. Mluvidla jsou umístěna v dutině ústní, nosní a hrdelní. Mluvidla a tyto dutiny tvoří artikulační ústrojí. Nedbalou nebo nesrozumitelnou artikulací dochází ke komolení projevu, nepochopení některých výrazů posluchačem.

Souvislý zvukový projev doprovází ještě další jevy. Jedná se o přízvuk, dynamiku věty, mluvní tempo a pauzy. Opakováním vybraných zvukových prvků dostává řeč rytmus. Vnější projev (modulace) sdělení musí odpovídat obsahu, souladu dosáhneme správnou intonací. Na děti mluvíme pomalu, srozumitelně, necháme je v klidu domluvit, pokud řeknou něco špatně, znova správně opakujeme větu a neopravujeme je, aby se nebály chyb ve svém projevu.

Neverbální komunikace

Je to tok informací z postoje člověka, z jeho pohybů, gest, pohybů očí, zaujímání vzdáleností a dotyků. Zajímavé jsou odlišnosti od komunikace

slovní, i když se vzájemně doplňují a u člověka jsou spolu nerozlučně spjaty. Tato komunikace je vývojově starší, bohatší a emotivnější. Bývá vždy pravdivější a pokud není v souladu s komunikací verbální, můžeme posoudit její pravdivost. Je méně kontrolovatelná a v praxi představuje až 90% výměny informací.

Děti se projevují právě většinou neverbálně, protože verbální stránka není u nich ještě v plné míře rozvinuta. Rozlišujeme bezděčné a záměrné projevy.

Neverbální komunikace tvoří celek, současně je to řada vzájemně propojených skupin neverbálních projevů.

Proxemika – vzdálenost lidí, kteří spolu jednají, aniž si to uvědomují. Není to vzdálenost statická, ale dynamická. Podle vzdálenosti komunikujících hovoříme o 4 sférách, v nichž se mění chování účastníků.

1. **Intimní sféra** – do 50 cm, tam je vpuštěna jen důvěrně známá osoba. Tento kontakt je důležitý u malých dětí, učitel nezůstává v kontaktu příliš dlouho, aby v dítěti nezanechal pocit napětí, některé děti to mohou vyžadovat. Většinou dítě samo při nějakém problému přijde pro podporu ke známému člověku nebo se v tom smyslu nějak projeví.
2. **Osobní sféra** – do 120 cm umožňuje tělesný kontakt a současně sledovat mimiku. Je to sféra dobrých přátel a známých.
3. **Sociální sféra** – 150 cm umožňuje větší pocit bezpečí a psychické rovnováhy při oficiálních kontaktech. Je-li z této vzdálenosti veden rozhovor vstojе se sedící osobou, je zde vyjádřen pocit nadřazenosti. Malé děti volí raději kratší vzdálenost, ta se postupně mění od první lavice v 1. třídě k posledním řadám na 2. stupni škol.
4. **Sféra veřejného styku** – 3,5 až 8 m, komunikující mluví hlasitě a pečlivěji volí slova než v ostatních zónách. Děti předškolního věku se pohybují raději v předchozích zónách, které pro ně představují větší pocit bezpečí.

Haptika – je forma nejjednoduššího kontaktu mezi lidmi. Je to analýza sdělení

informace přímým dotykem, podáním ruky, hlazením, polibkem. Na těle jsou zóny jako obdoba proxemických sfér. Ruce jsou sociální sféra, vlasy, paže, ramena osobní zóna. Jiné části těla u žen a mužů patří do intimní zóny. Děti potřebují pohlazení při problémech a povzbuzení při řešení úkolu. Učitel by měl odhadnout, kdo takový kontakt potřebuje.

Posturologie – postoj těla vypovídá o emočním stavu jedince, o napětí, uvolnění a dotváří charakteristiku chování. Pozorování dětí může napomoci učiteli k poznání důvodu jejich chování a může nastolit pocit porozumění. Příčinou změn v držení těla může být také např. onemocnění nebo skrytý problém, který dítě v sobě nosí.

Gestika – nejčastěji pohyby rukou, které dotváří projev. Gesta mají tvořivou sílu, která chybí slovům. Vedle emocionálního působení gest zvyšují také názornost sděleného. Děti jimi dokreslují to, co říkají, mohou jimi ale také vyjadřovat opak sdělení. Jasná gestikulace pedagoga vede k rychlému a správnému pochopení toho, co chtěl vyjádřit slovy.

Mimika - je výsledkem emocionálních stavů, stavu bdělosti (čilost, otupělost), únavy, motivace v dané činnosti. Negativní emoce jsou hůře identifikovatelné než pozitivní. Z mimického výrazu dětí poznáme jejich pocity, prožívání, radost nebo starost. Patří sem pohyby očí a směr pohledu, krčení čela a pohyby rtů mohou vyjadřovat starost nebo zlost. Učitel by měl udržovat oční kontakt s dětmi, s kterými hovoří, sledovat jejich mimiku a prožívání. Oční kontakt je důležitým zdrojem informací. Příjemce se dívá na mluvčího 2x déle, než mluvčí na příjemce. Je to vzájemná kontrola, zda ten druhý chápe a opačně, zda rozumím. Zrakový kontakt je na prvním místě v neverbální komunikaci. V pedagogické praxi hraje tento fakt významnou roli. Opětování pohledu dítětem znamená, že je ochotno komunikovat. Dlouhý pohled může znamenat čekání na odpověď, odvrácení pohledu značí váhavost nebo nechut' odpovídat. Pokud učitel nenaváže oční kontakt s dítětem, je to pro něj ponižující, ze strany dítěte se může jednat o projev strachu. Pomocí správné diagnostiky a následné

vhodné reakce učitele na žáka je možné působit na prožívání a předcházet projevu negativních emocí. Je důležité poznat pohodu, vztek, začínající únavu a např. včas změnit činnost.

Extralingvistické projevy – jsou nelingvistické složky akustického projevu. Jedná se o hlasové možnosti jako je:

- síla nebo barva hlasu (veselé dítě bude mluvit nahlas vyšším hlasem, smutné dítě naopak),
- řečový projev z hlediska času (délka projevu, rychlost projevu),
- chyby a pomlky v řeči (mluví-li dítě srozumitelně, koktá nebo se přeříkává),
- jiné charakteristiky projevu ve skupině (jak dítě dodržuje pravidla komunikace, překřikuje druhé, skáče do řeči).

Podle neverbální komunikace poznáme u žáka, zda chápe, či nechápe naše sdělení, mluví-li pravdu apod. U malých dětí je vztah k učiteli emocionálně zabarven a to samé je očekáváno od učitele. Objevuje se emocionální rivalita, žáci soupeří o zájem a přízeň. Není cílem vztah potlačit, ale dostat pod kontrolu, hlavně z profesního charakteru vztahu. Někteří učitelé svůj vztah nekontrolují a svým oblíbeným dětem dávají více prostoru, pomáhají jim s odpovědí, přehlíží nedostatky. Sami vyjadřují většinou souhlas s jejich odpověďmi. Tento vztah může být otázkou Haló efektu. S méně sympatickými dětmi komunikují méně, při odpovědích jim neposkytují dostatečnou zpětnou vazbu. Jsou kritičtější k obsahové i formální úrovni slovního projevu. Často je nechají bez výraznějšího ohodnocení. Někdy svými poznámkami výkon znevažují verbálně i neverbálně. Méně úspěšné děti jsou také vynechávány, přednost je dávana úspěšným a pohotovým (ve školce se např. hlásí i děti, které ještě neznají odpověď, protože chtějí být úspěšné, ale učitel už ví, že nebudou schopni odpovědět, tak je vynechá – ztráta motivace je vyvolána negativním očekáváním). Méně úspěšný žák potřebuje větší kontakt s učitelem, i když „zdržuje“ a jeho odpovědi je nutné pokaždé korigovat. Nesmí však být

z komunikace vyloučen. Někdo se neumí prosadit např. i z hlediska prostoru, je dobré nechat dítě ve větší blízkosti pedagoga.

Z hlediska komunikace je tedy důležité zvýšit podíl verbální produkce dětí na úkor vlastního slova, podněcovat děti ke kvalitnímu výkonu svým vlastním příkladem, dát jim čas, aby mohly samy přijít na originální odpověď a aktivizovat otázkami a podněty jejich poznávací funkce.

1.2 CHARAKTERISTIKA ŘEČOVÉHO PROJEVU DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU A JEHO VÝVOJOVÁ STADIA

Vývoj řeči u dítěte začíná tzv. vývojem předřečovým již před prvním rokem jeho života. Nejvýznamnějším faktorem tohoto vývoje je citový vztah nejbližšího okolí, především matky. Ten prostupuje veškeré chování, zajišťuje porozumění dítěti a vhodné reagování na jeho projevy. Dítě má snahu komunikovat pomocí gest, mimiky, žvatlání a dalších zvukových projevů. Zvuky opakuje nebo modifikuje podle reakcí těch, kteří s ním komunikují a tím vzniká základ verbální a neverbální komunikace. Vývoj řeči můžeme dále rozdělit na tato stadia:

- Vlastní řečový vývoj začíná kolem prvního roku, kdy dítě nejprve vyjadřuje své pocity a přání pomocí slov podobajících se přírodním zvukům, citoslovcům a podstatným jménům. Doprovází je neverbálními projevy a výraznou modulací. Podle konkrétní situace jsme schopni je dekodovat a posoudit jejich obsah. Tyto tzv. jednoslovné věty mají často charakter přísudku, i když jsou vyjádřeny podstatným jménem. Výraz „ham“ může znamenat mám hlad, tam je jídlo nebo táta jí. Tuto fázi vývoje řeči můžeme nazvat emocionálně volným stadiem. Dítě je schopné v tomto období vytvořit až 15 slov.
- 1-2 roky – rozvoj slovní zásoby je výrazně ovlivněn rozvojem pohybových schopností s možností aktivního poznání okolního světa. Dítě se začíná ptát: „Co je to?“, chce si hrát, povídat, napodobovat

zvuky zvířat a lidí, chce věci pojmenovávat, opakovat po starších a přidávat si k tomu své poznatky. Slovní zásoba se pohybuje mezi 150-250 slovy.

- 2-3 roky – objevují se tříslavné věty se stabilním slovosledem podmět – přísudek – předmět. Je zde patrná shoda podmětu s přísudkem, dítě si osvojuje vztahy mezi předměty a jevy a rozšiřuje věty. Objevuje se druhý typ otázek: „Proč?“ Osvojené slovo přenáší na všechny podobné věci a jevy, tvoří pojmy. Je schopné pracovat až s 1000 slovy. Pro srovnání dokáže dospělý člověk používat 20 000 – 25 000 slov.
- 3-4 roky – v tomto stadiu přicházejí děti do MŠ, mluví ve větách, používají vedlejší věty, vyjadřují vztahy přiřazovacími souvětími. Chápu souvislosti z hlediska času, postupnosti a příčinných vztahů. Jedinci s opožděným vývojem mohou dohonit handicap v kolektivu a rozmluvit se. V tomto období může docházet k fyziologickým těžkostem jako je zadržávání, opakování slabik, je zde zvýšené riziko koktavosti. Zde je důležitá taktní pomoc, aby si dítě svůj problém neuvědomovalo a nepociťovalo jej. V tomto období až do předškolního věku musí dítě zvládnout výslovnost samohlásek. K tomu napomáhá dále v pěti letech největší rozvoj fonemického sluchu, který upřesňuje výslovnost, poslech zvuků a jemné rozlišovací nuance. Má vliv na rozlišení rytmu, slov a poznávání počátečních slabik, hlásek atd. Dítě začíná zobecňovat, tvoří pojmy, je schopné popsat podstatné vnější, někdy i vnitřní vlastnosti předmětů a jevů. Tomuto procesu napomáhá MŠ pozorováním, pojmenováváním vlastností, hledáním stejných, podobných nebo rozdílných vlastností jevů a předmětů. Nacházíme společné, podstatné znaky, třídíme je do tříd a pojmenováváme. Předškolák zpravidla používá správné tvary slov a většinou zvládá řečový projev. V této fázi neopravujeme gramatické nesprávnosti, nezesměšňujeme dítě a neupozorňujeme je na ně, ale sami přirozeně

opakujeme větu správně. V mluveném projevu před pátým rokem dítě upozorňuje v příběhu především na to, co na něj silně emocionálně zapůsobilo. Nemusí to mít posloupnost a bude to možná vytržené z kontextu. Před vstupem do školy začíná mít vypravování začátek a konec, dítě vysvětluje proč - protože, jak – tak, používá detailnější popis událostí, osob a své motivace. Tou nejlepší stimulací řeči je společné aktivní prožívání času ve hře, při práci a běžných činnostech za oboustranné komunikace. Mezi 4-6 rokem se projevují děti také nesocializovaně, monologicky, aniž by druhým poskytovaly informace a neposlouchají, co druzí povídají. Jde o tzv. řeč pro sebe, při které přemýšlí nahlas při náročnějších problémech a řeč v tomto případě pomáhá v myšlenkové činnosti. Na konci předškolního vývoje používá dítě všech druhů slov s markantním nárůstem přídavných jmen. V šesti letech dosahuje slovní zásoby v rozsahu 2500 – 3000 slov. Získává cit reagovat na různé posluchače z hlediska věku, opravuje svoji výslovnost, aby partner lépe rozuměl a umí rozšiřovat právě vedené téma o své vlastní postřehy a názory. Dokáže mluvit o nepřítomných objektech a událostech, které zažilo.

Rozvíjení řečových dovedností v mateřské škole je základním předpokladem správné sociální komunikace a současně přípravou na školu. Řečová výchova nemůže být redukována jen na řízené chvílky povídání, ale důležité je nechat dostatek prostoru na přirozenou spontánní komunikaci a pozitivní citové vztahy. Mluvíme-li o řečových schopnostech, máme na mysli vnitřní možnosti dítěte zvládnout řeč, porozumět a produkovat sdělení. Dovednostmi rozumíme způsobilost vyjadřovat se, správně vyslovovat a naslouchat, vnímat řeč.

Výslovnost – dítě by mělo před vstupem do školy ovládat dech, tempo, intonaci, proto je důležité cvičení motoriky mluvidel pomocí dramatických her, artikulaci cvičit formou artikulacních cvičení, říkadel, napodobování zvuků

zvířat, dopravních prostředků apod. Fonematičtým sluchem slyšíme hlásky, zvuky, rozlišujeme podobná slova, vytleskááme rytmus písni. Učitel mluví pomalu a zřetelně, výrazně a klidně, neopravuje a neupozorňuje na chyby. Pomocí dechových cvičení cvičíme hospodaření s dechem při mluvení a zpěvu.

Slovní zásoba – pojmenováváním okolí a formou otázek „Co je to“, čtením pohádek a vypravováním se zvětšuje slovní zásoba. Děti se učí hádanky, říkanky a písničky, komentují svoji činnost, dopovídají započaté příběhy atd. Slovní zásoba je předpokladem k souvislému mluvenému projevu, nebrzdíme je tedy v projevu, kdy se nechají unést emocemi a fantazií. Takovou fantazii nemůžeme chápat jako lhaní, jde o vlastní upravené verze vyjádřených dějů. Učitel pomáhá otázkami nebo poznámkami, udržuje oční kontakt. Tím dítěti ukážeme, že jej respektujeme, že mu nasloucháme, máme zájem o jeho projev. (VÁCHOVÁ, přednáška na PF JU, České Budějovice, 11.9.2009)

2. KLÍČOVÉ KOMPETENCE V POJETÍ RÁMCOVÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ (RVP PV)

V období socialismu se naše školství ubíralo cestou jednotné školy. Pedagogové v mateřských školách měli k dispozici pedagogickou dokumentaci v podobě normativních osnov, jednotných časově tematických plánů a metodických příruček, které do značné míry sjednocovaly podobu škol, unifikovaly práci pedagogů a nivelizovaly požadavky na děti. Kritický rozbor výzkumného ústavu pedagogického ukázal, že práce podle nich (ač v dobré víře pedagogů udělat pro dítě to nejlepší) mnohdy omezovala aktivitu dítěte, málo respektovala jeho potřeby a nedostatečně reflektovala jeho individuální předpoklady a vnitřní motivy.

2.1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PO ROCE 1989

Demokratické společenské změny po roce 1990 otevřely prostor pro pedagogickou autonomii škol i pro individuální svobodu pedagoga i dítěte. Tyto změny, deklarované zejména Bílou knihou, se do činnosti mateřských škol začaly promítat poměrně rychle - mateřské školy se postupně staly autonomními subjekty po stránce právní i koncepční, posílila se osobnostní orientace vzdělávání a individuální přístup k dítěti, proměnily se formy a metody práce tak, aby byly maximálně přizpůsobeny přirozeným vývojovým a vzdělávacím potřebám předškolního dítěte.

(SMOLÍKOVÁ, 2006, (<http://old.rvp.cz/clanek/704>),)

Mateřské školy kladou důraz na integrované vzdělávání, učitel nepředává jen poznatky, ale získává dítě ke spolupráci a citovému prožívání bezprostředních vztahů k okolí. Základem je prožitkové učení a rozvoj kompetencí.

Jednotné recepty na práci mateřských škol či na výchovné postupy pedagoga tedy ztrácejí své opodstatnění. Stanovena jsou pouze základní

pravidla a požadavky, které je nutno v mateřské škole respektovat. Předškolní pedagog je méně svazován předpisy a má více svobody. Na druhé straně je však postaven před nutností samostatně pracovat, rozhodovat se a nést osobní odpovědnost. Musí být schopen vytvořit školní vzdělávací program, který by respektoval rámcová pravidla a požadavky na předškolní vzdělávání a stejně tak i konkrétní podmínky a možnosti mateřské školy, možnosti a potřeby obce i rodičů. Tento program musí samozřejmě také umět realizovat. (SMOLÍKOVÁ, 2006, (<http://old.rvp.cz/clanek/704>))

2.2 VZNIK RVP PV

Vlivem uvedených společenských změn došlo tedy částečně k jinému náhledu na systém výuky ve školách a to se samozřejmě promítlo také do tvorby dnešních školních dokumentů. Mateřské školy se řídí od 1.9.2007 rámcovým vzdělávacím programem předškolního vzdělávání a podle jeho zásad si dotváří svůj vlastní ŠVP. RVP PV nám určuje směr, cíle a klíčové kompetence, které budeme naplňovat. Vzdělávací obsah je rozdělen do pěti oblastí, představuje vnitřně propojený celek a členění do oblastí je pouze pomocné. Obsah musí být integrovaným celkem, v jehož středu vždy stojí děti, jejich potřeby, prožitky a zájmy. Očekávané výstupy z hlediska jednotlivých kompetencí jsou hodnoceny na konci vzdělávacího období a vyjádřeny tím, co dítě dokáže. Osobnostní rozdíly mezi dětmi a jejich rozdíly v individuálních výkonech se pokládají za přirozené a my neusilujeme o jejich vyrovnání. Úkolem MŠ není tedy vyrovnat výkony dětí, ale vyrovnat jejich vzdělávací šance. (SMOLÍKOVÁ, RVP PV, str. 7 - 10)

RVP PV tedy stanovuje cíle v podobě:

1. záměrů – konkrétních a rámcových cílů, které vyjadřují konkrétní záměry příslušné vzdělávací oblasti a podílí se na naplňování univerzálních záměrů PV,
2. výstupů – dílčích a klíčových kompetencí, které odpovídají poznatkům,

dovednostem, postojům a hodnotám ve vztahu k dílčím cílům. Jsou základem pro obecnější způsobilost v podobě klíčových kompetencí dosažitelnou v předškolním vzdělávání. Očekávané výstupy jsou taxativně vymezeny v RVP PV jako jednoduché ukazatele toho, co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže.

2.3 KLÍČOVÉ KOMPETENCE JAKO JEDNA Z CÍLOVÝCH KATEGORIÍ

PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Pojem klíčové kompetence je zmiňován ve všech kurikulárních dokumentech jako očekávaný výstup na konci určitého stupně vzdělávání, který tvoří nezbytný základ pro další vzdělávání. Jedná se o soubor požadavků na vzdělávání, zahrnující podstatné vědomosti, dovednosti a schopnosti univerzálně použitelné v běžných pracovních a životních situacích. (PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, 2001, str.99)

RVP PV rozděluje klíčové kompetence na:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence činnostní a občanské

Kompetence se vytváří spojováním celé řady vědomostí a dovedností, které na sebe postupně navazují. Vznikne tak komplex efektivních reakcí na každodenní problémy a člověk je schopen tyto situace správně řešit. Vzdělávání tím připravuje v podstatě širokou nabídku možností, jak se v životě vhodně zachovat.

Zatímco získávání klíčových kompetencí je celoživotní záležitostí, v předškolním věku si dítě osvojuje pouze elementární předpoklady, které jsou důležité pro jejich pozdější vývoj. Vzdělávací program je vytvořen tak, aby přispěl k rozvoji jednotlivých kompetencí. Klíčové kompetence se nevyvíjí

izolovaně, ale jsou vzájemně propojené ve všech vzdělávacích oblastech:

1. Dítě a jeho tělo
2. Dítě a jeho psychika
3. Dítě a ten druhý
4. Dítě a společnost
5. Dítě a svět

2.3.1 Rozvoj klíčových kompetencí v jednotlivých oblastech

Dítě a jeho tělo

Jak vyplývá z názvu, záměrem v této oblasti je správná stimulace fyzického a psychického rozvoje dítěte. Jedná se především o zlepšení fyzické a tím i psychické zdatnosti, motorického ovládnutí těla, pochopení funkcí jednotlivých částí těla. Dítě si uvědomuje své tělo a umí ho ovládat. Ke správnému rozvoji potřebuje ovládat všechny své smysly, učí se reagovat na nenadálé změny prostředí. Dozvídá se také, co je pro něho zdravé a na druhé straně, co by mu mohlo ublížit.

Abychom mohli naplnit záměr, musíme dítěti nabídnout činnosti, které povedou k rozvoji žádaných kompetencí. Pedagog používá pohybové činnosti jako chůze, běh, skoky, lezení a jiné pracovní aktivity. Dále se činnost zaměřuje také na nelokomoční aktivity. Můžeme sem zařadit různé pohyby končetin a těla na místě. Děti cvičí pravidelně při rozvíčce různé gymnastické, relaxační a dechová cvičení. K rozvoji smyslové vnímavosti a jemné motoriky nám slouží hudební a hudebně pohybové hry a činnosti, malování, vystřihování, stavění ze stavebnic podle své fantazie nebo předlohy. Dítě se učí popsat své tělo nebo tělo svého spolužáka, dovídá se o jeho funkcích a zásadách správné hygieny. Ke zdravému růstu je nutná vyvážená strava a děti se seznamují s různými pokrmy, každému chutná něco jiného, něco je dobré, něco zase zdravé. Tím zároveň získávají návyky spojené s mytím rukou, ovládnutím svého metabolismu. Při pohybových činnostech, hrách nebo

procházkách na děti číhají různá nebezpečí, která s pomocí pedagoga musí eliminovat nebo minimalizovat. Může se jednat také např. o styk s cizími lidmi a přílišnou důvěřivost. Učíme je, že pokud se cítí při takové komunikaci nepříjemně, mají právo ji odmítnout.

Jak bylo uvedeno, každá vzdělávací oblast rozvíjí všechny klíčové kompetence (některé méně, některé více). Činnosti by neměly být pedagogem direktivně předkládány, ale nabízeny tak, aby děti měly možnost si vybrat to, co je baví. Pak můžeme hovořit o zájmu a vlastní aktivitě k učení. Ve všech hrách a činnostech nevystupují děti jako individualisté, ale jako členové kolektivu. Své vztahy si řeší samy, jejich chování je korigováno a vysvětlováno učitelem, který pokud možno provádí zprostředkovatele, ne autoritu (z toho vyplývají i další role pedagoga v MŠ - pozorovatel, iniciátor, vedoucí hry, hráč nebo facilitátor). Děti mají tak možnost pokusit se vytvořit si svůj názor a nebát se jej vyjádřit před ostatními, naučí se poprosit a poděkovat, dělit se o věci a vzájemně si je půjčovat. Pokud je správně stimulujeme, opakují činnost, ve které byly úspěšné. Při hrách podporujeme zdravé sebeprosazení, ale i podřízenost zájmům ostatních. Pokud udělá dítě chybu, oceníme snahu a dílčí cestu k cíli, i když nebyl dosažen. Tím, že se nebojí chyby, neodmítá ani takovou činnost, ve které je méně úspěšné.

Očekávaným výstupem je, co dítě na konci předškolního období dokáže. Z hlediska této oblasti dítě zachovává správné držení těla a má základní pohybové dovednosti. Umí se orientovat v prostoru, na suchém i kluzkém terénu. Zvládá rytmické pohyby těla společně s hudbou a umí napodobit předvedený pohyb, např. jednoduchý tanec. Pomocí smyslů rozlišuje vnější znaky předmětů, hlasy lidí, zvířat a strojů. Umí se o sebe postarat, obléci se, najíst, dojit si na toaletu. Je schopno vykonávat různé samostatné aktivity a práci v kolektivu. Umí zacházet s běžnými každodenními potřebami, jednoduchými hudebními nástroji, hračkami a pomůckami.

Z hlediska komunikačních dovedností umí dítě hospodařit s dechem,

rozlišovat a vydávat správné zvuky a dobře intonovat. Rozvoj motoriky má vliv i na neverbální projev, který dokresluje a upřesňuje projev řečový.

Dítě a jeho psychika

V této oblasti je nejdůležitější, aby učitel vytvořil klidné, podnětné prostředí, ve kterém může dítě naplňovat své poznávací potřeby, rozvíjet duševní pohodu a adekvátně reagovat na vztahy v dětském kolektivu. Do této oblasti zahrnujeme:

1. Jazyk a řeč
2. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace
3. Sebepojetí, city, vůle

Z uvedených podoblastí se rozvojem komunikace zabývá především podoblast jazyk a řeč.

Jazyk a řeč

Děti mezi sebou komunikují, navazují nové vztahy a probíhá zde proces socializace formou volné hry nebo řízených aktivit. Kromě, dětem bližší, neverbální komunikace dochází stále více a více k projevům verbálním. Jejich smysly se tříbí, rozlišují drobné rozdíly počátečních a koncových slabik, hlásek ve slovech. Zlepšuje se dýchání, intonace a tempo. Správné vyslovování si děti ověřují zpětnou vazbou. Pokud mu druzí nerozumí, snaží se lépe vyslovovat nebo si pomoci správnou gestikulací. Jazyk a řeč se vyvíjí dále pomocí pohádek, básniček, písniček, televizních pořadů, různých vystoupení nebo návštěv divadla a kina. Velmi důležité je klima ve třídě. Pokud se učitel podaří odstranit strach a nudu, vytvoří základ pro rozvoj komunikace i u těch žáků, kteří jsou v rodině zanedbáváni. Pedagog správně, pomalu artikuluje, neopravuje děti, pouze zopakuje bez chyby jejich proslov. Nechá každého vyjádřit své myšlenky, projeví zájem, aby podpořil dítě v projevu. V tomto období je důležitá pro rozvoj účelné komunikace také jeho diagnostika a spolupráce s rodinou.

Dítě a ten druhý

Naplnění této oblasti je velice důležité z hlediska navázání kontaktu mezi dětmi ve škole, utváření jejich vztahů. Současně je dítě konfrontováno i s dospělými a musí se naučit rozlišovat způsoby chování ve vztazích s nimi. Učitel podporuje takovou komunikaci a usměrňuje chování dítěte. Jedná se o různá pravidla, která děti i dospělí musí dodržovat nebo které si děti vytváří samy mezi sebou, aby se domluvily, nehádaly se apod. Zvykají si na dodržování pravidel slušného chování, pozdravení, požádání o něco a poděkování. Dětský egocentrismus je postupně nucen ustupovat. Dítě se nebojí vyslovit svůj požadavek nebo názor, ale zároveň se snaží pochopit i druhého, dá na něj a chce se domluvit. Tím se také učí zásady komunikace, přístupu k ostatním, rozvíjí empatii a sebeovládání. Čtením pohádek se zlepšuje porozumění, ujasňují se morální hodnoty. Děti pak mohou děj převyprávět vlastními slovy a vyjádřit své názory. To dobré si odnášejí i do vztahů mezi sebou. K rozvoji sociálních vztahů mezi dětmi hraje nezastupitelnou úlohu volná hra. Děti se samy musí domlouvat na činnostech, požádat jeden druhého, aby mu něco půjčil nebo vyměnil, učí se pochopit, že všichni mají stejná práva a povinnosti.

Dítě a společnost

Každá společnost vytváří různé sociokulturní prostředí, s kterým se dítě setkává především vstupem do MŠ a životem mimo rodinu. Všude žijí občané různých národností, s kterými je důležité se seznámit, abychom je pochopili, znali jejich tradice a díky těmto znalostem se k nim uměli chovat. Děti jsou velmi vnímavé a těchto zvláštností si velmi rychle začnou všimnout. Zde je důležitý pocit rovnocennosti, snaha o vzájemnou komunikaci a absence možnosti vyloučení někoho ze společnosti. Děti se seznamují s kulturními tradicemi, písničkami, říkankami, uměním a estetickým cítěním. To souvisí i s jejich morálkou, schopností dodržovat pravidla, uposlechnout pokynů rodičů, učitelů nebo starších osob. Přijátá pravidla je nutné přijmout za svá, aby

jejich dodržování nemuselo být kontrolováno nebo vynucováno z venku. Dítě si rozšiřuje své sociální prostředí, učí se chovat v různých složitějších situacích. Pomocí úspěšné komunikace aktivně zvládá požadavky školy a dobře se adaptuje ve školním prostředí. MŠ seznamuje děti s různými profesními činnostmi formou exkurzí. Dále se zúčastňuje kulturních vystoupení a besídek, kde děti zpívají písničky, recitují básně nebo říkadla a hrají pohádky. K tomu potřebují samozřejmě také pohyb, rytmus a hudební cítění. V MŠ mají děti možnost se seznámit s jednoduchými hudebními nástroji, kterými si cvičí rytmus, tančí a provádí různé pohybové činnosti, poslouchají hudbu nebo zpívají s doprovodem učitele. S uměleckým cítěním souvisí také malování obrázků, tvorba různých výrobků, vystřihování, nalepování atd. Vrátime-li se zpět ke hře, musíme opět podtrhnout její nezastupitelnou úlohu. Děti se od mala učí společenským rolím a právě hra umožňuje toto učení. Človíček se naučí chovat v rámci společenské skupiny, pochopí své místo v ní, učí se kooperaci a teamové práci. Dítě v tomto věku se učí především formou nápodoby, proto je důležité mu ukázat správné postoje a vlastnosti osobností, s kterými by se mohl identifikovat. Nebezpečím je zajištění nesprávné využívání multimédií a počítačových her, která přináší násilí a vznik situací s nereálnými řešeními. Agresivní chování ve filmech a PC může mít negativní vliv na rozvíjející se osobnost dítěte. Aby se dítě úspěšně adaptovalo ve společnosti, musí se umět nejen zdravě prosadit, ale také umět akceptovat druhé, hájit právo, žít multikulturně a neustále se sociálně vzdělávat. K tomu přispívá samozřejmě podstatnou měrou jeho schopnost komunikace a umění dobrých vztahů v sociální skupině, kde se nachází.

Dítě a svět

Tato oblast je důležitá k tomu, aby dítě pochopilo, že je součástí nejen svého okolí, ale i celé společnosti a přírody. Jedná se o globální chápání světa. Veškerá lidská činnost, tj. i práce jednotlivce by měla chránit Zemi před škodlivými vlivy a ne naopak. Dítě by si mělo vážit života jak svého, tak

ostatních, přírody a učit se základní jednoduché poznatky o přírodě, technice a kulturním prostředí. Děti ve školce si samy zasadí rostliny nebo semena a pozorují růst, procházka v lese v kombinaci s knihou nebo jiným učebním materiálem jim osvětlí život zvířátek. Zvířátka mají v zimě hlad, proto jim pomůže, když jim něco do lesa přinesou. Někdo doma chová nějaké zvíře a může přispět svoji zkušeností k obohacení druhých. Lidé přetváří přírodu pomocí různých činností v různých profesích. Učitel organizuje návštěvu např. hasičů, policistů, při výlovu rybníka děti vidí rybáře při práci, cestáře při asfaltování atd. Rodiče dětí jsou také zaměstnání a děti ve školce při hrách napodobují jejich profese. Děti si postupně zvětšují prostor, který ovládají a znají. Nejprve se orientují ve školce, pomáhají při její výzdobě, pak poznávají přímé okolí. Při cestě domů nebo na procházku se dovídají, kde na ně číhá nebezpečí a na co si mají dát pozor. Poznatky zajímavých aktivit a zážitků si děti samy sdělují a jsou poprvé učiteli těch, kteří nezažili podobnou zkušenost.

2.3.2 Komunikativní dovednost

Komunikativní dovednost pro mě představuje jednu z nejdůležitějších kompetencí, která souvisí s každou lidskou činností. Je nesmírně zajímavé pozorovat a ovlivňovat pokroky dětí v jejich projevu, poznávat jejich pocity, umět jim naslouchat a pomáhat jim poznávat sebe i druhé. Každý má svůj originální způsob vyjadřování a chování. MŠ pomáhá rozvíjet komunikaci v rámci školních aktivit. Správné komunikaci pomáhá učitelka, která dětem rozumí a které jí věří.

Je-li splněn cíl, dítě před nástupem do základní školy:

- ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog,
- dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.),

- domlouvá se gesty i slovy, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu i funkci,
- v běžných situacích komunikuje bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými, chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou,
- ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní,
- průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím,
- dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon atp.),
- ví, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jim učit, má vytvořeny elementární předpoklady k učení se cizímu jazyku.

(SMOLÍKOVÁ, 2006, str. 13)

2.3.3 Některé metody rozvoje komunikace

Žáci jsou vzděláváni nejen obsahem tématu, ale i způsobem, jakým mu jsou poznatky zprostředkovány – metody a formy vyučování. Mělo by se jednat o zajímavé, nové, tvořivé postupy. Tvořivá komunikace představuje oboustrannou komunikaci učitel – žák nebo mezi žáky. Učitel podporuje každého žáka, základem je přesvědčení učitele, že každý žák je dobrý a má nějaký potenciál. Vztah komunikujících osob je nekonfliktní a podporující. Pokud cítím, že já jsem v pohodě, jsi také ty v pohodě. Žáci nedirektivních učitelů se lépe učí a mají větší motivaci. Tomu napomáhá úsměv, uznání, pochvala, povzbuzení k výkonu a neodmítání žáků a jejich projevů. S využitím učitelovy laskavosti, zájmu a snahy pomoci každému v každé chvíli, humoru, optimismu a dobré nálady bude dobrá a podnětná nálada ve třídě.

Didaktická hra je aktivita, která pomocí konkrétního úkolu sleduje nějaký pedagogický záměr. Pravidla hry tvoří opěrné body, ty naznačují překážky, které je nutno překonat. Pravidla musí být objasněna, aby mohla být činnost

samostatná. Pozitivem činnosti je zapojení se všech dětí a cvičení verbálních i neverbálních dovedností. Hry příznivě ovlivňují atmosféru ve vyučování. Zajímavé je použití loutky učitelem. Loutka vystupuje místo učitele, je to netradiční a velmi příjemné. Maňásek může být hodně emocionální, což dobře působí na děti.

Spontánní hra je nezastupitelná činnost v rozvoji dítěte. Prostřednictvím hry dítě poznává svět. Spontánní hry rozvíjejí fantazii dětí, do těchto her učitelka nezasahuje (vyjma usměrňování v rámci bezpečnosti dětí, šikany apod.), ale může vhodným způsobem motivovat zapojování jednotlivců do těchto aktivit. Hra je základním prostředkem výchovy v předškolním období a je vůdčím typem činnosti. Hra má řadu aspektů, kam řadíme aspekt poznávací, procvičovací, emocionální, pohybový, motivační, tvořivý, fantazijní, sociální, rekreační, diagnostický a terapeutický.

Některé dětské hry vyžadují dodržování pravidel. Aby si děti mohly hrát, musí se někdy střídat (jednou já, jednou ty, potom zase já), musí dodržovat určité hranice, jinak by nastal zmatek a hra by ztratila smysl. U předškolních dětí jsou ještě pravidla dost volná a snadno se přizpůsobí okolnostem. Postupně se stávají jasnější, strukturovanější a jejich případné nedodržení, vyčlenění dítě ze hry. Jestliže je dítě schopné chápat nutnost dodržování a nutnost pravidel, cvičí tím vzájemnou komunikaci s dětmi. Učí se jednat za sebe, ale zároveň brát v úvahu i ostatní, učí se podřizovat určité autoritě a společnému cíli. Posiluje se tak schopnost začlenění do kolektivu ostatních dětí. Učí se tím nesmírně důležité věci, vyrovnávat se s úspěchem, ale i s neúspěchem. (KLÉGROVÁ, 2003, str. 47)

V raném věku je hrová aktivita hlavní činností dítěte. Hrou dítě aktivně poznává okolní svět a snaží se na něj působit. Při hře nabývá nové dovednosti, cvičí své pozorovací schopnosti, rozvíjí obrazotvornost, získává nové vlastnosti volní i charakterové. Ve hře se také projevují zájmy dětí, vytvářejí se vztahy k okolí, k ostatním dětem i dospělým. Hra poskytuje dítěti citové

uspokojení. J. A. Komenský vypočítává ve Škole hrou „potěšení ze hry“. Vedle „radosti z pohybu“ řadí k jejím kladům především „vlastní rozhodování“. Dítě si chce hrát po svém, při hře nesnáší a neakceptuje příkazy a omezování. Principem hry je aktivita. Absence hrové činnosti ochuzuje dítě a může se negativně projevit v jeho dalším vývoji. Od volné hry je třeba hledat cestu k hrovým aktivitám citlivě řízeným. Nezbytností v dětské hře je **tvorivost**. Tvorivost při hře můžeme označit jako originální dětské řešení námětu a jeho obohacení o nové, neotřelé prvky. Předpokladem je schopnost soustředění dětské pozornosti na nový námět. Vlastní průběh hry podmiňuje schopnost pružných myšlenkových pochodů, především bohaté fantazie. Pro dítě předškolního věku je hra podobná pozdějšímu učení, či ještě vzdálenější práci. Můžeme říct, že „jak si teď dítě hraje, tak se bude později učit, pracovat“. Hra ovlivňuje učební a pracovní návyky. Také preference určitých her napovídá o zaměření či předpokladech dítěte. Dítě by proto mělo mít možnost hrát si spontánně, aby dobrý pozorovatel (rodič, učitelka) zjistil, co ho baví, co mu jde, pro co má předpoklady. Potom může jejich talent a dispozice rozvíjet, stejně jako podněcovat oblasti, které by dítě nejspíše spontánně nerozvíjelo. (MERIN, GILLERNOVÁ, 2003, str. 20)

KOŤÁTKOVÁ (2005) uvádí, že děti mají ve hře také mnoho příležitostí k sociálnímu učení. Nejvýznamnější je sebepoznávání prostřednictvím reakcí druhých, porozumění i sebekázeň, rozvíjení komunikačních dovedností, vzájemné respektování, navazování bližších přátelských vztahů a orientování a prosazování se v nich.

“Děti si chtějí hrát, bez hry si nelze představit zdravý vývoj dítěte. Ve hře se rozvíjejí tělesné i duševní schopnosti, rozvíjí se tvorivost a iniciativa. Hrou dítě uspokojuje svou touhu po činnosti. Hrou se zapojuje do dětského kolektivu. Ve hře je život dítěte naplněn v souladu s rozvojem jeho osobnosti. Hra je konečně přípravou pro činnosti v dospělosti.“ (SMÝKAL, 1980, str. 7)

3. KOMUNIKATIVNÍ KOMPETENCE VE ŠVP „PLAVBA ZA POZNÁNÍM“

Komunikaci jsem si vybrala z mého přirozeného zájmu o dorozumívání se s lidmi, čtení, psaní, výtvarnou a hudební činnost. Jsem na začátku své kariéry a chtěla bych nejen rozumět dětem a jejich potřebám, ale chtěla bych se v této oblasti také vzdělávat a samozřejmě zdokonalovat. Náš ŠVP poskytuje této problematice velký prostor a já bych ho chtěla beze zbytku využít. Získání komunikativní kompetence je permanentní záležitostí, u dětí podporujeme rozvoj dílčích kompetencí. Komunikativní kompetenci můžeme rozklíčovat na dílčí dovednosti, abychom zjistili, na co se u dětí máme zaměřit. Mezi dílčí kompetence patří např.:

- pozorně naslouchá a reaguje na neverbální sdělení,
- srozumitelně se vyjadřuje,
- pečlivě vyslovuje a používá adekvátních paralingvistických prostředků,
- uvědoměle rozvíjí svou slovní zásobu,
- vhodně prezentuje výsledky své práce,
- dodržuje pravidla diskuse,
- rozumí prostředkům nejazykové komunikace a vhodně je využívá,
- používá technických prostředků komunikace.

Rozvoj těchto dílčích kompetencí je součástí strategie MŠ jako předpoklad úspěšného vstupu dítěte do školy.

Abychom mohli správně komunikovat, musíme dodržovat pravidla komunikace. Prvotním a nejdůležitějším pravidlem je vždy naslouchání. Vstřícné naslouchání se projevuje naší snahou a zájmem pochopit toho, kdo nám chce něco sdělit. Naslouchání se vyznačuje těmito atributy:

- navázání očního kontaktu a jeho udržení po celou dobu komunikace,
- vědomé nastavení celého těla k mluvčímu,

- vědomě používá mluvy těla, která je v souladu s našimi pocity,
- nezasahuje do mluvní repliky před jejím ukončením,
- vhodně vyzývá k pokračování a upřesnění řečeného,
- projevuje zaujetí souhlasem nebo nesouhlasem,
- klade krátké upřesňující dotazy,
- udržuje pozorné ticho,
- parafrázuje – opakování vlastními slovy, co mluvčí řekl,
- reaguje na pocity a mínění mluvčího,
- čas od času shrne, co bylo řečeno.

V této kapitole se budu zabývat naším ŠVP, který je rozdělen do dvanácti integrovaných bloků. Při rozboru jednotlivých bloků se zaměřím na rozvoj komunikativních kompetencí.

3.1 INTEGROVANÝ BLOK 1 - „DOMA V PŘÍSTAVU“

Děti se po prázdninách opět vrací do školky, kde se setkávají se svými kamarády a učiteli. Je důležité, aby se co nejdříve adaptovaly na školní prostředí a zvládly odloučení od svých rodičů a sourozenců. Seznamují se také s novými dětmi, které jsou ve školce poprvé. Děti společně s učitelkou vytváří pravidla chování, kterými se všichni musí řídit. Každé ráno se všichni pozdraví, potřebují-li něco půjčit nebo se zeptat, požádají druhého. Na začátku bloku si všichni sdělují své zážitky z prázdnin, učí se naslouchat jeden druhému a nechávají si vzájemně prostor k vyjádření. Noví žáčci se postupně zbavují ostychu, starší jim ukazují, kde a co najít a při společné hře spolupracují. Učitelka upozorňuje děti na nastupující podzim, při procházkách si děti samy všimají změny barev stromů, zrání ovoce a společně hodnotí to, co vidí a prožívají. Ideou tohoto bloku je tedy adaptace na MŠ - naši loď, postupné přivyknutí na život v kolektivu a jeho pravidla – nalodění a konečně vyplutí za dobrodružstvím poznání a her – zvedáme kotvy, odplouváme.

3.2 INTEGROVANÝ BLOK 2 - „BAREVNÝ OSTROV“

Je tady podzim. Ochladilo se a děti se musí připravit na změnu počasí. Poznávají svoje tělo, učí se jeden na druhém ukazovat jednotlivé končetiny, samy se pokouší formulovat jejich význam a funkce. Dokáží popsat, jak vypadají jejich kamarádi, rodiče a popisují i sebe. Děti se učí jednoduchým pohybům, rytmu a při zpěvu používají své tělo jako vyjádření toho, o čem se zpívá. Dovídají se o nemocech, jejich příčinách, správné hygieně a péči o zdraví. Někteří mají již zkušenosti s některými nemocemi a ostatním o tom vypráví. Pomocí své slovní zásoby se učí tvořit nová slova, při pohybových hrách a rozcvičce zjišťují, co je nahoru, dolů, doprava, doleva. S pomocí učitele si vyrábí draky, při vyrábění se mezi sebou domlouvají a spolupracují. Pak jdou společně na louku pouštět své výtvořky. Zážitky z těchto vycházek si vypráví. Učitelka čte dětem pohádky. Děti pozorně příběh vyslechnou a reprodukují děj svými slovy, pokouší se rozlišit kladné a záporné postavy. Pohádku mohou pak při dramatickém vyjádření samy zahrát.

3.3 INTEGROVANÝ BLOK 3 - „VÁNOČNÍ OSTROVY“

Tento blok je zaměřen na tradice a především jejich ústní a dramatické vyjádření. Děti si osvojují a prohlubují poznatky o zvycích a tradicích – Mikulášské nadílce a Vánocích. MŠ navštěvuje každoročně Mikuláš, Čert a Anděl. Děti musí zazpívat, pomodlit se nebo odříkat básničku. Zbavují se postupně strachu a nakonec komunikují s aktéry o tom, co dělají špatně a za co by mohly být pochváleny. Učí se z paměti krátké texty, koledy a básničky, které pak budou prezentovat ve svých vystoupeních před rodiči v kulturním domě a v předvečer Vánoc na návsi u kostela. K tomu využívají obecní aparaturu, někteří poprvé slyší své hlasy z reprobeden a snaží se ovládnout hlasem prostor a správně vyslovovat. Při povídání si sdělují, jaké to bylo minulý rok a co by si přály letos pod stromeček. Děti připravují překvapení pro sourozence a rodiče, vzpomínají i na zvířátka v lese, kterým nosí lesní plody do krmelce.

3.4 INTEGROVANÝ BLOK 4 - „OSTROV VĚČNÉHO SNĚHU A LEDU“

Zima připravila pro děti zimní radovánky. Pokud není velký mráz, chodí děti sáňkovat, klouzat se po rybníku, dělat sněhové koule nebo stavět sněhuláka. Dokážou vyjmenovat a ukázat různé zimní sporty pomocí pantomimy, jeden předvádí, ostatní hádají. Do zimy se musí teple obléci, umí pojmenovat jednotlivé části oděvu, které mají na sobě. Poznávají nová slovíčka se zimní tematikou. Jedná se o mráz, rampouchy, led, sněhové vločky, námrazu apod. Samy zjišťují, že ve sněhu jsou stopy zvířat, která určitě mají hlad a ptají se, jak mohou zvířátka přežít. O svých názorech diskutují, učitelka pouze moderuje společnou debatu. Každý den nosí děti zbytky do krmítka a pozorují ptáčky, kteří se slétají ke krmítku. Sníh a led je jim další inspirací pro různé činnosti ve třídě. Vyrábí společně koule z plastelíny, vystřihují sněhové vločky. Děti se dovídají o chladném severu a teplém jihu. Snaží se jednoduše vysvětlit rozdíly mezi polárními a tropickými oblastmi. Jako pomůcku si mohou vzít učebnice nebo atlas, kde jsou v obrázkové podobě znázorněny tyto oblasti. Zpívají písničky o zimě, tleskají a hrají na jednoduché nástroje do rytmu.

3.5 INTEGROVANÝ BLOK 5 - „OSTROV POZNÁNÍ“

Tento blok je zaměřen především na hru, život na vesnici, řemesla a povolání, která známe a jejich význam pro život. Děti se zúčastňují exkurzí na poštu, obecní úřad, autoopravnu, obchod, zemědělský podnik apod. Na exkurze jdou pěšky nebo autobusem, učí se chovat mezi lidmi. Děti se dovídají o dopravních značkách a snaží se je podle obrázků pojmenovat. Velmi oblíbená je návštěva policistů, kterých se děti ptají na jejich vybavení a odpovídají také na jejich dotazy. Děti napodobují profese svých rodičů, vysvětlují ostatním, jak se co dělá a používají k tomu hračky a zařízení třídy. Učí se orientovat v čase, ví, jaká část dne právě je. Učí se nazvat jednotlivé dny, měsíce a roční období. Každý řekne ostatním, kdy se narodil a kdy má svátek. Tento blok předchází zápisu do školy, proto děti také navštěvují školu.

Důležité věci si před zápisem opakujeme, předškolák se umí podepsat, vyprávět něco, co zažil, umí zazpívat, zatančit a říci básničku. Děti povzbuzujeme, aby se nebály projevit svá přání a názory před ostatními.

3.6 INTEGROVANÝ BLOK 6 - „OSTROV PLNÝ TAJEMSTVÍ“

Zima nekončí, musíme být trpěliví, učíme se naslouchat a udržet pozornost. Velkou akcí a tradicí je masopust. Děti si vyrábí masky a připravují se na karnevalové veselí. K maskám a přestrojení se hodí výborně pohádky. Abychom měli novou inspiraci, navštíví děti obecní knihovnu. Knihovnick má vždy přichystané nové knihy pro děti a ukázky z nich jim předvede jako ochutnávku z CD. Téma je hravé, děti chtějí samy, aby učitelka předčítala pohádky, které si následně zahrají. K tomu využívají samostatně vyrobené masky a rekvizity. Prožívají příběhy hrdinů pohádek, rozdílné porozumění slyšeného pedagog upřesní nakonec ve společné debatě. K masopustu patří hudba, písně a tance. Děti se učí správnému přednesu, pomocí intonace, gest a mimiky dramatickým zvrátům, vnímají malebnost poezie. Děti používají stupňování přídavných jmen, aby zdůraznily význam slov nebo kvalitu osob, předmětů a jevů. Necháme je tvořit rýmy, sluchově rozlišovat slabiky a hlásky ve slovech. Každé slovo má své synonymum, děti pojmenovávají předměty a jevy jinými výstižnými výrazy. Zpívají, tancují a pohybově vyjadřují melodií a náladu skladeb. Děti samy odhadnou rozdíl mezi veselou a smutnou písní, pochodem a ukolébavkou, seznamují se s různými hudebními žánry.

3.7 INTEGROVANÝ BLOK 7 - „ZELENÝ A ROZKVETLÝ OSTROV“

Ústředním motivem tohoto bloku je začínající jaro. Děti si všimají změn v přírodě, jeho hlavních znaků a snaží se je pojmenovat. Jsou to první květiny, ptáčci, vůně, barvy, ale i nálady. Všimají si jarního tání a připravují se na oslavu vody. K té patří samozřejmě příjezd místních hasičů a ukázka hasičské stříkačky. Děti se učí používat správně příslovce místa, uvědomují si prostorovou orientaci a vysvětlují jeden druhému, kterým směrem bydlí.

Vnímají přírodu a její probouzení všemi smysly. Nyní mohou sledovat výrazný přechod mezi ročními obdobími a koloběh vody v přírodě. Aby pochopily sílu přírody, provádí pokus rychlení rostlin, sejí semínka muškátů a dalších květin, které budou později zdobit naši školku. Začíná práce na polích, máme možnost pozorovat orbu, setí a jiné práce.

3.8 INTEGROVANÝ BLOK 8 - „VELIKONOČNÍ OSTROVY“

Jaro je v plném proudu, sluníčko svítí, voda vysychá a děti mohou skákat, hrát si venku a trénovat obratnost. Kromě obratnosti chtějí být děti také umělci. Malují, vystřihují, vypráví si o svých zážitcích a těší se na pomlázku. Během tvořivé činnosti pedagog využívá čas a individuálně zjišťuje, co chtějí jednotlivci vyjádřit svou prací nebo malbou. Přichází období jarních svátků, děti nacvičují po kratší odmlce opět svá vystoupení na besídku. V tomto bloku se zaměřujeme na svět lidí, jeho řád, tělesné, zdravotní a etnické zvláštnosti. Těchto odlišností si děti všímají jako první a ptají se, proč tomu tak je. Přirozenou cestou bez zábran jsou vedeny, aby respektovaly individualitu a dokázaly se vcítit do problémů druhých. Dále se dozvídají o životním prostředí a samy vymýšlí, jak přírodu chránit, jak a kde se třídí odpad, co je pro nás a přírodu škodlivé, a že každý z nich může svým přístupem ovlivnit kvalitu přírody.

3.9 INTEGROVANÝ BLOK 9 - „OSTROV PLNÝ RADOSTI“

Tento tématický celek je věnován vývoji dítěte od narození do současnosti, rodině a rodinným vztahům. Děti vypráví, co si pamatují, když byly malé, s čím si hrály a co bylo pro ně příjemné či naopak. Diskutují o vztahu k mamince, tátovi a sourozencům. Společně se učíme chápat dospívání, změny na dětském těle, rozdíly v pohlaví, zájmy rodičů, sourozenců a vlastní. Maminky budou mít svůj svátek a děti si odpovídají na otázku, proč mají rády svoji maminku, jaké jí udělají překvapení, co jí ukáží, že už umí, aby měla radost. Snaží se pochopit cenu dárku, který se nedá vyrobit ani koupit a který

se nazývá láska, pochopení a pomoc. Na besídku se děti učí krátké texty, procvičují jemnou motoriku výrobou dárků. Tímto blokem se dále snažíme rozvíjet slovní zásobu o nové pojmy týkající se rodiny a vztahů v ní, sledovat výslovnost před vystoupením. Děti se učí vyřídít vzkaz, při rozhovoru sdělit vlastní pocity, dokázat vyjádřit souhlas a nesouhlas. Zkouší hodnotit výkon druhých a svůj, většinou formou líbilo – nelíbilo.

3.10 INTEGROVANÝ BLOK 10 - „OSTROV ŽIVOTA“

Děti se seznamují s některými druhy domácích a hospodářských zvířat. Jedná se o praktický blok plný exkurzí a výletů. V našem okolí je několik zemědělců, kteří chovají zvířata a ochotně nás provádí svými stáji, kde se děti mohou samozřejmě i dotýkat velkých zvířat a dozvědět se něco z jejich života. V nedaleké osadě, kam jedeme autobusem, se vozí pod odborným dozorem na koních, hladí si kozy nebo ovce. Děti zjišťují vztahy mezi lidmi a zvířaty, napodobují hlasy zvířat, rozvíjí si slovní zásobu o nové pojmy a učí se probouzet v sobě lásku a respekt ke zvířatům. Příroda se skládá i z jiných druhů živočichů, a proto chodíme zkoumat různé biotopy v našem okolí. Děti si osvojují schopnost vážit si života ve všech jeho formách. Mají znalosti o životě ptáků, vodních živočichů, poznají na obrázku i podle hlasu různá zvířata. Nové poznatky si umí sdělovat mezi sebou při hrách nebo je využívají ve veřejných vystoupeních. To, co se naučily, si ověřují v praxi také tím, že si doma chovají různá zvířata a samy si zjišťují nezbytné informace od rodičů, sourozenců nebo médií. Zájem o přírodu rozvíjí samostatnost, informovanost, vhodnou komunikaci a stává se celoživotním koníčkem.

3.11 INTEGROVANÝ BLOK 11 - „OSTROV PŘEKVAPENÍ“

Tento blok navazuje na předchozí a my využíváme našich znalostí o přírodě k tomu, abychom pochopili mnohotvárnost živočišné říše, poznali cizokrajná zvířata, zeměpisné a životní podmínky jinde ve světě. Děti si prohlíží různé obrázkové encyklopedie, obrázky a pomocí své fantazie se

mohou stát pohádkovými hrdiny, kteří přichází do styku s exotickými zvířaty v jejich přirozeném prostředí. Je krásné počasí a my se snažíme trávit co nejvíce času mimo prostory naší školky. Děti se učí napodobovat zvířata, v rámci her si osvojují různá pravidla a jejich dodržování. Pohybové aktivity je baví, zdravá soutěživost je základem žádoucího prosazení se. Na druhé straně jsme kamarádi a musíme si pomáhat. Děti vnímají rozdíly různých ras a národností. Dovídají se také o zásadách multikulturní výchovy a komunikace s těmito skupinami. Ví, že jsme si všichni rovni a nemáme předsudky mít odlišné kamarády. Sportovní zápolení a soutěžení podle fair play sehrává velkou roli v rozvoji dětské psychiky, kooperace a komunikace. Společný zájem nás vede snáze k cíli, učíme se spolupracovat a vymýšlet efektivnější plán k lepšímu výsledku.

3.12 INTEGROVANÝ BLOK 12 - „OSTROV POKLADŮ“

V tomto bloku necháváme aktivitu zcela na straně dětí. Tématickým obsahem jsou jejich oblíbené činnosti a hry, především mimo prostor školky. Hledáme poklady podle různých indicií, děti se musí domlouvat a radit si, kudy, kam a kde hledat. Při plnění těchto úkolů si procvičují všechny své dovednosti a využívají svých vědomostí o přírodě a okolním světě. Umí napsat své jméno, obkreslit tvary, písmena, řešit bludiště, hlavolamy a hádanky. Při hrách, cestách do přírody nebo obce musí dítě odhadnout své možnosti, dodržovat bezpečnost a s tímto povědomím překonávat přírodní překážky nebo řešit náhlé situace. Toto období je také loučení s MŠ, kamarády, učitelkami a zaměstnanci MŠ. Od nových budoucích školáků, ale i od dětí, které se po prázdninách vrátí do školky se dovídáme, na co se těší, co by chtěly a co udělají pro to, aby se to splnilo. Jedním z očekávaných výstupů je také aktivní a hezký prožitek docházky do MŠ. Přejí bychom si, aby naše školka nejen připravila dobře děti na školu, ale aby měly děti na školku také hezké a radostné vzpomínky.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. CÍLE PRAKTICKÉ ČÁSTI

V praktické části jsem si stanovila tyto cíle:

- *rozvíjet komunikativní kompetence u dětí předškolního věku různých věkových skupin ve vybrané mateřské školce*
- *realizovat sestavený experimentální program ve vybrané mateřské školce a zhodnotit dosažené výstupy*
- *zjistit pedagogickým pozorováním zda realizovaný experimentální program v konkrétní mateřské škole přispěl zvolenými aktivitami k rozvoji komunikativních kompetencí u dětí předškolního věku; jedná se o zhodnocení aktivit, ve kterých děti vyjadřovaly své prožitky a pocity různými komunikativními prostředky; pojmenovávaly a označovaly postavy, předměty a různé činnosti; reprodukovaly své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, příběhy, mluvené i čtené slovo; charakterizovaly nejrůznější jevy; komunikovaly bez ostychu a zábran s dětmi i dospělými; a měly možnost využívat informační a komunikační prostředky jako knížky, encyklopedie, počítač atp.*

5. PRŮBĚH, REALIZACE A INTERPRETACE EXPERIMENTÁLNÍHO PROGRAMU VE SKUPINÁCH DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

K realizaci praktické části rozvoje komunikativní kompetence jsem vytvořila experimentální program pro děti předškolního věku. Při sestavování tohoto programu jsem vycházela ze ŠVP a zaměřila jsem se konkrétně na oblasti „Dítě a psychika“ a „Dítě a společnost“. Program má deset témat, stanovených na deset pracovních dnů. Pro každé téma je stanoven dílčí cíl, rámcová činnost a hodnocení. Experimentální program sledující rozvoj komunikativní kompetence u dětí předškolního věku byl realizován ve vesnické jednotřídní heterogenní mateřské škole v Plzeňském kraji. Děti byly rozděleny do dvou skupin podle věku:

- předškoláci ve věku 5 – 7 let (dále jen předškoláci)
- mladší děti ve věku 3 – 4 let (dále jen mladší děti)

K hodnocení dosaženého cíle rozvoje požadovaných komunikačních kompetencí v obou skupinách dětí předškolního věku jsem použila metodu pozorování – pedagogického pozorování. Pozorování znamená sledování činnosti dětí nebo popis této činnosti a její hodnocení. Předmětem pozorování nejsou jen děti, ale i předměty, se kterými si hrají a také prostředí, ve kterém se činnosti uskutečňují. Pozorované činnosti byly prováděny v důvěrně známém prostředí, ve třídě dětí Mateřské školy Všeruby. Snažila jsem se proniknout hlouběji do chování a myšlení pozorovaných dětí a snažila jsem se jim porozumět. Zúčastňovala jsem se všech aktivit. V dialozích k jednotlivým tématům jsou uvedeny některé doslovné úryvky z výpovědí dětí, které jsem průběžně zaznamenávala. Jednotlivá témata experimentálního programu probíhala v obou skupinách odděleně a očekávané výstupy v rozvoji komunikativních kompetencí byly určeny jako cílové pro předškoláky, jejich naplnění u mladších dětí nebylo hlavním cílem. Experimentální program zaměřený na komunikativní kompetence sledoval významně i technickou

stránku řeči. Z některých témat je v příloze doložena fotodokumentace.

5.1 STRUKTURA SKUPIN

5.1.1 Skupina předškoláků:

Programu se zúčastnily všechny děti z heterogenní třídy MŠ, které ve školním roce 2009/10 dosáhly věku nad 5 až 7 let.

Věkové složení skupiny:

5 roků: 3 děti

6 roků: 6 dětí

7 roků: 1 dítě

Celkový počet: 10

(5 chlapců a 5 děvčat)

Jmenovitě (v závorce věk):

Anetka (5), Eliška (5), Šárka (5), Danda (6), Dominik (6), Petruška (6), Renda (6), Románek (6), Terežka (6) a Dominik (7).

5.1.2 Skupina mladších dětí:

Programu se zúčastnily všechny děti z heterogenní třídy MŠ, které ve školním roce 2009/10 dosáhly věku 3 až 4 let.

Věkové složení skupiny:

3 roky: 2 děti

4 roky: 7 dětí

Celkový počet: 9

(5 chlapců a 4 děvčata)

Jmenovitě (v závorce věk):

Nikolka (3), Samík (3), Anetka (4), Filípek (4), Kubík (4), Lilly (4), Pepíček (4), Šárka (4) a Tomášek (4).

V popsaných aktivitách jsou děti osločovány tak, jak jsou ve školce zvyklé, tj. zdrobnělinou svého jména nebo domáckou formou.

5.2 PODMÍNKY A OBDOBÍ REALIZACE PROGRAMU

Experimentální program byl realizován v průběhu měsíců února a března 2010, a to odděleně v obou skupinách.

Jednotlivá témata byla prováděna v dopoledních hodinách zpravidla mezi devátou až desátou hodinou ve třídě mateřské školy. Realizace programu probíhala většinou na koberci formou komunitního kruhu. Takto na sebe děti navzájem dobře vidí, mají možnost dobře reagovat, a cítí se ve skupině příjemně. U obou skupin dětí předškolního věku je nutné reagovat pružně na jejich podněty a zájem s cílem udržet pozornost a využít nového námětu.

5.3 REALIZACE PROGRAMU VE SKUPINÁCH DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

5.3.1 TÉMA: BÍLÁ ZIMA

Cíl: Vymezit si některé základní pojmy obsažené v názvu tématu; cvičit pozornost, představivost, zvědavost; učit se vzájemně naslouchat a vyjadřovat se ve skupině.

Činnosti:

- dialog na téma: zima, sníh, zimní radovánky
- vyhledávání obrázků se zimní tematikou v knize a na počítači

Počty dětí: 13

Předškoláci: 7

Jmenovitě: Románek (6), Šárka (5), Dominik (7), Danda (6), Anetka (5), Eliška (5), Petruška (6).

Mladší děti: 6

Jmenovitě: Šárka (4), Samík (3), Pepíček (4), Nikolka (3), Filípek (4), Tomášek (4).

Realizace

Děti sedí v kruhu na koberci, učitelka se jich zeptá, *co si představí pod*

pojmem bílá zima. Odpovědi dětí jsou jednoznačné – sníh. Učitelka se dále dětí ptá, jestli by věděly, co je to sníh. Většina dětí odpovídá, že sníh je zmrzlá voda. Učitelka postaví doprostřed kruhu mísu, ve které je sníh. Děti jednotlivě přistupují a z mísy si odeberou část sněhu, ze které si udělají sněhovou kouli. *Učitelka se ptá, co se s koulí děje.* Po chvílce se začnou děti ozývat, např. ve skupině předškoláků:

Eliška: „Je to voda.“

Danda: „V teple se rozehřeje a stane se z ní voda.“

Ve skupině mladších dětí:

Nikolka: „Mně mrznou ruce.“

Filípek: „Teče voda.“

Učitelka položí dětem další otázku: „Děti, co se stane se sněhem na konci zimy?“

Útržky z dialogu:

Předškoláci:

Děti chvílku přemýšlí, první se přihlásí Petruška: „Na konci zimy sníh roztaje a odteče.“

Románek: „Sníh roztaje a vsákne se do země.“

Mladší děti říkají zpravidla jen, že sníh roztaje.

Učitelka klade pomocné otázky, pomáhá dětem samostatně se vyjadřovat:

„Děti, k čemu je voda, která se vsákne do půdy dobrá?“

Předškoláci:

Danda: „Pro růst trávy, kytiček.“

Eliška: „Voda se vsákne a až ji kytičky budou potřebovat, vezmou si ji ze země.“

Mladší děti:

Nikolka: „Nevím, je tam mokro.“ Ostatní mladší děti mlčely.

Poté měly děti za úkol říci několik vět o zimě nebo o sněhu.

Dialog v kroužku:

Učitelka: „Děti, jakou zábavu a radost vám sníh přináší?“

Útržky dialogu:

Předškoláci:

Románek: „Já jsem doma s Míšou (starší bratr) stavěl iglů, ale to musí být hodně sněhu.“

Dominik: „Co je to iglů?“

Románek: Tatínek nám naházela hromadu sněhu a my jsme si v ní udělali domeček.“

Šárka: „Můžeme postavit taky sněhuláka.“

Dominik: „Stavět bungr.“

Danda: „Půjdeme sáňkovat na Radar, jako minule“ (Radar je velký kopec za vsí, kdysi to byl vojenský prostor, se školkou tam chodíme sáňkovat).

Anetka: „Skákat ve sněhu.“

Eliška: „Koulovat se.“

Petruška: „Jezdit na bobech.“

Učitelka: „Petruško, kde jezdíš na bobech?“

Petruška: „Na velkém hřišti je stráž, tam jezdím.“

Učitelka: „Jak je vám, děti, když se vrátíte z venku?“

Šárka: „Je mi zima, brr, doma je teplo!“

Dominik: „Dostanu teplý čaj.“

Danda: „Když jsem mokrý, půjdu se převléknout a vlezu si do postele.“

Mladší děti:

Šárka: „Budeme sáňkovat.“

Filípek: „Budu tahat boby.“

Tomášek: „Já taky.“

Samík: „Uděláme bábovičky.“

Pepíček: „Já budu stavět sněhuláka.“

Učitelka: „Pepíčku, jak vypadá sněhulák?“

Pepíček: „Nejdřív udělám velkou kouli, potom menší a naposledy hlavu.“

Šárka: „Já mu dávám místo nosu mrkev.“

Filípek: „A na hlavu hrnec.“

Učitelka: „Děti, jak se pozná mráz?“

Nikolka: „Na střeše jsou rampouchy, venku je velká zima. Lížu je jako zmrzlinu.“

Filípek: „Mně chutná zase sníh.“

Šárka: „Na rybníku je led, řezali do něho díru.“

Filípek: „Jakou díru?“

Pepíček: „Děda říkal, aby měly ryby vzduch.“

Učitelka: „Děti ukažte, jak je vám zima!“

Děti chvíli přemýšlí. Pepíček začne drkotat zuby. Učitelka si začne dýchat do dlaní. Děti to opakují, začnou se třást zimou, je to legrační a děti se smějí.

Na závěr činnosti měly děti za úkol vyhledat v knihách a na počítači obrázky se zimní tematikou a pokusit se je popsat.

Hodnocení

Děti uměly popsat a vyjádřit pojmy v názvu tématu a dokázaly o nich vést dialog. U mladších dětí musela více usměrňovat dialog učitelka, aby se děti neodklonily od tématu. Předškoláci dokázali o uvedeném tématu samostatně vyprávět a sdělovat ostatním dětem své pocity. Děti respektovaly dohodnutá pravidla komunikace v kolektivu po dobu asi 15 minut (mladší děti se koncentrovaly kratší dobu), neskákaly si do řeči a naslouchaly ostatním. Tomášek naslouchal, na otázky, ale nereagoval, do dialogu se téměř nezapojil. Předškolákům se podařilo najít vhodný obrázkový materiál jak v učebnicích, tak na počítači. Mladší děti sáhly raději po obrázkových knihách. Pokud nedokázaly něco popsat, ukázaly nám to na obrázku. Důležité bylo i neverbální sdělení, jak se děti cítí, když je zima. Kromě okamžitého pochopení pocitu zimy, to bylo pro mladší děti i zábavné.

5.3.2 TÉMA: MASOPUSTNÍ HODY NEB DOBŘE SE NAJÍME

Cíl: Samostatně se vyjadřovat ve vhodně formulovaných větách; domlouvat se gesty i slovy ve dvojicích i v kolektivu, spolupracovat při praktické činnosti; rozšířit si slovní zásobu.

Činnosti:

- dialog na téma masopust a jídlo
- komunikace ve dvojicích a kolektivu při názorném zhotovení jitrnice
- hra „Na vaření jitrnic“ s využitím jednoduchého říkadla

Počty dětí: 13

Předškoláci: 7

Jmenovitě: Románek (6), Eliška (5), Petruška (6), Renda (6), Anetka (5), Šárka (5), Dominik (7).

Mladší děti: 6

Jmenovitě: Nikolka (3), Filípek (4), Samík (3), Pepíček (4), Šárka (4), Tomášek (4).

Realizace

Učitelka se nejdřív zeptá dětí, co vědí o masopustu. Děti většinou odpovídají, to chodí po vsi maškary a hodně se jí. O tradicích masopustu a zvycích od tučného čtvrtka až po popeleční středu je blíže seznámila učitelka. Poté se učitelka s dětmi dohodne, že si udělají takový malý masopust a vyrobí si jitrnici. Následuje názorný postup při zhotovení jitrnic. Děti v obou skupinách pracují ve dvojicích. Jedno dítě si vezme ustříhnutou punčochu a špejli. Má za úkol uvázat uzel na punčochu a provléct jím špejli. Kamarád s ním spolupracuje tak, že do punčochy mačká papírové koule, konec jitrnice ukončí rovněž uzlem provlečeným špejlí. Dvojice dětí se musí mezi sebou domlouvat a radit si, aby se jim jitrnička zdařila. Když si děti neví rady, mají možnost se zeptat učitelky, která jim zopakuje postup nebo se mohou podívat na hotovou jitrnici na stolku.

Učitelka se zeptá dětí: „Děti, máme hotové jitrnice, potřebujeme je uvařit. Co k tomu budeme potřebovat?“ Děti odpovídají: „Hrnc, kamna.“ Chlapci mají za úkol postavit kamna z molitanových desek a děvčata jdou do kuchyně požádat kuchařku o hrnc a měchačku. Chlapci řeší problém, jak postavit kamna – dohadují se, radí si, předávají si zkušenosti, zatímco se děvčata domlouvají s kuchařkou, jaký hrnc potřebují, co v něm budou vařit, kolik jitrnic. Nutností je i zdvořilé požádání a poděkování. Děvčata položí velký hrnc na hotová kamna. Následuje vaření jitrnic. V době vaření jitrnic se děti posadily do kruhu na koberec. Jednotlivě se střídaly u hrnce, kde míchají jitrnice vařečkou a opakují říkanku: „Ham, ham, ham, to si dám, to si dneska pochutnám.“ Poté se každé z dětí představí a řekne ostatním, co rád jí.

Dialog v kroužku:

Předškoláci:

„Já jsem Románek a rád jím jitrnice.“

„Jmenuji se Eliška, a mám ráda krupicovou kaši, co mi vaří mamina.“

„Jsem Petruška a mám ráda mlíkovou polévku.“

„Jsem Renda, mám rád „góju.“ (rómské jídlo)

Děti se ptají: „Co je to za jídlo, neznáme ho?“

Petruška, Eliška: „Jak to vypadá, je to z masa?“

Renda: „Nevím, je to něco jako jitrnice, vaří ho moje maminka a babička.“

Anetka: „Já mám taky ráda „góju.“ (dívenka rómského původu)

„Jmenuji se Šárka a chutnají mi špagety s kečupem.“

Románek: „Ty mám taky rád.“

Mladší děti:

„Jmenuji se Nikolka, a mám ráda buchtičky s krémem.“

Pepíček: „Ty bych nikdy nejedl, nechutnají mně.“

„Já jsem Filip a chutná mi nejvíc bramborová kaše a řízek, babička mi to vždycky vaří, když přijedu.“

„Samík, mám rád rohlík.“

„Já jsem Pepíček, mám rád jitrnice.“

„Jmenuji se Šárka a mám ráda omáčku a knedlík.“

U odpovědí předškoláků byly pokládány další doplňující otázky, např. z jakých surovin se jídlo připravuje, zda se vaří, peče, smaží a děti podle svých schopností a znalostí odpovídaly. Jitrnice jsou uvařené a je třeba je vyndat z hrnce. Jsou ale horké a děti musí vymyslet, jak to udělat, aby se nespálily. Nakonec najdou řešení, jitrnici vytáhnou za špejli a foukáním jí zchladí. Navrhují i dát ji za okno do mrazu, položit ji do sněhu.

Následuje pohybová hra: „Sedí Káča na lavici.“ V této hře jedno z dětí Káče, která jako spí, ukradne její jitrnici. Začíná honička. Když ho Káča chytí, musí zlodějíček vysvětlit, proč jitrnici ukradl. Jako například Dominik: „Nezlob se, Káčo, jitrnice krásně voněla a já jsem měl hlad.“ Komu se podaří utéct a Káča ho nechytí, tomu jitrnice zůstává a hraje Káču.

Hodnocení

Předškoláci vyprávěli o masopustu jako o zvyklostech, kdy chodí maškary a dobře se jí. Nejmladší děti se obtížně k termínu vyjadřovaly. O masopustních zvyklostech děti mnoho nevěděly. Při zhotovování jitrnice se děti ve dvojicích dobře domlouvaly gesty i slovy, spolupráce se ukázala jako velmi efektivní. Předškoláci dokázali o jídlech, které mají rádi povídat a často i vyjmenovali ingredience, které se používají při jejich přípravě. Mladší děti se často omezily pouze na názvy jídel a kdo je doma vaří. Děti si doplnily slovní zásobu o neznámé termíny z masopustních tradic.

5.3.3 TÉMA: MAŠKARÁDA

Cíl: Z přečteného příběhu „Masopust“ převyprávět svými slovy úryvky příběhu, případně jen popsat vlastnosti některých postav na základě položených otázek. Pojmenovat a popsat maškary podle knihy nebo podle skutečně viděných postav při průvodu maškar ve vsi.

Činnosti:

- četba příběhu „Masopust“
- dialog – popis maškar

Počty dětí: 12

Předškoláci: 6

Jmenovitě: Dominik (7), Renda (6), Šárka (5), Petruška (6), Románek (6), Anetka (5).

Mladší děti: 6

Jmenovitě: Šárka (4), Samík (3), Filip (4), Pepíček (4), Tomášek (4), Nikolka (3).

Realizace

Učitelka přečte dětem příběh „Masopust“. Vypráví se v něm o malé holčičce Andule, která se bojí maškar chodících v průvodu po vsi. Po vyslechnutí příběhu učitelka pokládá dětem otázky a pomáhá jim reprodukovat obsah. Potom si prohlížejí maškary v knize a snaží se pojmenovat, co která představuje. Učitelka se zeptá: „*Děti, kdo z vás už viděl opravdickou maškaru a jak vypadala?*“ Možná jste je někteří v sobotu viděli, když chodily po vsi.

Dialog v kroužku:

Útržky dialogu:

Předškoláci:

Dominik: „Viděl jsem maškaru coca cola.“

Učitelka: „Myslíš ty dvě lahve?“

Renda: „To byly dvě coly, měly hnědou barvu.“ (převlek za láhev Gambrinus, děti to pojaly jako láhev od coca coly)

Renda: „Duch se sekyrou, ta sekyra byla velká a měl červenou kapuci.“

Petruška: „To nebyl duch, to byl kat.“

Šárka: „Mně se líbily všechny.“

Učitelka: „Šárko, ale poznala jsi nějakou?“

Šárka: neodpoví, hlásí se další děti

Petruška: „Mně se líbil nejvíc hastrman, na hlavě měl klobouk s barevnými třásněmi, měl pomalovaný obličej.“

Anetka: „Mně se líbili tučňáci.“

Učitelka: „Anetko, a jak vypadali ti tučňáci?“

Anetka: „Nevím.“

Románek: „Tučňáky jsem neviděl. Mně se nejvíc líbil medvěd, byl jako opravdický.“

Mladší děti:

Šárka: „Já viděla nevěstu a ženicha, nevěsta měla závoj a dlouhý šaty, já jsem chodila také v průvodu převléknutá za kočičku.“

Učitelka: „Děti, byl ještě někdo z vás v průvodu?“

Pepíček: „Já jsem měl velký brejle a byl jsem spiderman.“

Samík: „Všechny, maminka jim vařila čaj.“

Učitelka: „Proč jim maminka vařila čaj?“

Samík: „Byla jim zima.“

Filip: „Já žádný maškary neviděl.“ (je z jiné vesnice)

Učitelka: „Filípku, u vás maškary nechodily?“

Filípek: „Zatím ne.“

Tomášek: „Kovboj s pistolí.“

Nikolka: „Já půjdu za princeznu, maškary jsem neviděla, protože bydlím v Nový Vsi.“

Na závěr dialogu se učitelka dětí zeptá: „Děti, bály jste se maškar?“ Většina dětí přikyvuje, že ano.

Hodnocení

Mladší děti dokázaly vyprávět za pomoci učitelky, co se stalo Andule v přečteném příběhu. Někteří předškoláci se úspěšně pokusili převyprávět celý příběh. O maškarách většina dětí komunikovala bez zábran a ostychu. Přímí účastníci průvodu maškar ve vsi vyjadřovali prožitky s větším emocionálním

zabarvením. Většina dětí zpočátku nedodržovala pravidla komunikace, záleželo jim v obou skupinách, jen na tom, co samy chtěly říci. Neposlouchaly druhé a skákaly si do řeči. Situaci jsme řešili tak, že slovo dostal ten, kdo obdržel škrabošku. Škraboška kolovala pak dále mezi ostatní děti. Některé děti odpovídaly podle své fantazie a vymýšlely názvy postav a masek, které se vůbec v průvodu neobjevily. Tuto skutečnost jim ale nikdo nevymlouval, aby se společného sdělování mohly účastnit všechny děti. Některé děti si toho všimly a chtěly tuto skutečnost napravit. Mladší děti popisovaly maškary zpravidla jedním znakem, který pro ně byl nejnápadnější.

5.3.4 TÉMA: KARNEVAL V NAŠÍ ŠKOLCE

Cíl: Vyjadřovat a sdělovat své prožitky a pocity řečovými prostředky, případně neverbální komunikací (údiv, radost, strach apod.); samostatně vyjadřovat své myšlenky a sdělení v dialogu.

Činnosti:

- hra „Jakou masku máš?“
- promenáda masek a jejich představování
- maškarní bál

Počty dětí: 13

Předškoláci: 6

Jmenovitě: Románek (6), Dominik (7), Anetka (5), Renda (6), Šárka (5), Petruška (6).

Mladší děti: 7

Jmenovitě: Tomášek (4), Samík (3), Nikolka (3), Filípek (4), Pepíček (4), Šárka (4), Kubík (4).

Realizace

Ráno se děti schází do školky v nejrůznějších kostýmech (princezny, vodníčci, piráti, Sněhurka, ...). Každý si ze zájmem prohlíží příchozího

a spontánně se baví o maskách. Znamé masky děti pojmenovávají v pohybové hře „Jakou masku máš?“ Děti sedí na koberci, učitelka zahájí hru: „Haló, pane Karnevale, račte, dále, račte dále. Jakou masku máš?“ Vodníčku, pojd' mezi nás!“ Vodníček se připojí k učitelce a spolu s ní opakuje říkadlo. Sám si vybere, kterou masku chce k sobě do kruhu, např. „Piráte, pojd' mezi nás!“ Hra se opakuje, dokud se děti nevystřídají. Menší děti se mohou, pro ně zajímavých kostýmů, dotknout, je to pro ně lákavé. Děti si povídají o tom, kde se s podobnou maskou už setkaly. Dvě masky, které děti nepoznaly, se spolu s ostatními představí při promenádě masek.

Promenáda masek

Děti udělají dvě řady, mezi kterými prochází jedno z dětí. Má za úkol představit svojí masku. Předvést řečí těla její charakteristické chování a říct, co o ní ví, popř. kde se s ní setkalo.

Útržky dialogu:

Předškoláci:

Románek: „ Vytáhne z krunýře dva meče a začne s nimi šermovat: „Jsem za želvu Ninju, znám ji z kresleného filmu.“

Dominik: Také šermuje, střílí z pistole a předvádí jízdu na koni: „Jsem Zoro, chráním lidi, mám škrabošku, klobouk a meč. Zoro měl rychlého koně.“

Učitelka: „Mít koně je velká starost, řeknete mi, čím byste ho nakrmili?“

Anetka: „Senem a trávou.“ Renda: „Mrkvičkou.“ Šárka: „Tvrdým chlebem.“

Renda: „Batman, ten umí létat, viděl jsem ho na DVD.“

Anetka: „Já jsem čarodějka. Líbí se mi čarovat. Podívej, co mám!“ Mává hůlkou a čaruje.

Učitelka: „Kouzelnou hůlku? Anetko, umíš nějaké zaklínadlo?“

Anetka: „Čarovala ryba, aby byla chyba, čaroval rak, aby bylo tak!“

Šárka: Tančí a uklání se před dětmi: „Jsem princezna, líbí se mi šaty, ta sukně.

Ráda tancuji.“

Petruška: „Já jsem Sněhurka, znám ji z pohádky.“

Učitelka se zeptá: „Petruško, a kde máš trpaslíky?“

Petruška: „Nemám je.“

Učitelka: „Petruško a věděla bys, kolik jich Sněhurka v pohádce měla?“

Petruška: „Jó, to vím, sedm.“

Mladších dětí:

Tomášek: „Piráť.“

Samík: „Vodník.“

Učitelka: „Víš, kde vodník bydlí?“

Samík: „Ve vodě, v moři.“

Nikolka: „Já jsem princezna, maminka mi koupila nové šaty! Budeme tancovat? Podívej se, jak tancuju!“

Učitelka reaguje: „Nikolko, která princezna se ti nejvíce líbila?“

Nikolka: „Popelka.“

Filípek: „Jsem Spiderman. Viděl jsem ho v televizi.“

Pepíček: „Vodník, jako vloni. Paní učitelko, já byl u vás vloni.“ (loňský průvod maškar po vsi)

Učitelka: „Pepíčku, pověz mi, minulou sobotu jsi také chodil v průvodu?“

Pepíček: „Ano, včera jsem vám říkal, že jsem byl Spiderman a měl jsem brejle.“

Učitelka: „Už si vzpomínám, dala jsem ti koblihu, vid?“

Šárka: „Já jsem kytička.“

Učitelka: „Šárko, máš asi ráda kytičky?“

Šárka: „Líbí se mi, když rostou na louce.“

Učitelka: „Která kytička se ti líbí nejvíce?“

Šárka: „Pampeliška.“

Učitelka: „Věděla bys, jakou má pampeliška barvu?“

Šárka: „Žlutou.“

Kubík: „Černokněžník, viděl jsem ho v divadle.“

Učitelka: „Myslíš divadlo, jak jsme tam byli se školkou?“

Kubík: „Jó, víš, ten jak bral pasáčkům ovečky.“ Běhá po třídě a honí ovečky (děti).

Maškarní bál

Po promenádě začíná maškarní bál. Zazněla hudba, děti se pustily do tance a zpěvu. Udělali jsme vláček a proběhli jsme celou školkou. Děti soutěžily, např. v těchto soutěžích – přetahování lanem, omotávání toaletním papírem, pokládání desek (jako kamenů) a jejich přeskokování. Soutěžilo se ve dvojicích a trojicích, aby si děti mohly fandit a domlouvat se na postupech, jak nejlépe soutěž zvládnout.

Hodnocení

Ráno, když se všechny děti sešly ve třídě v kostýmech, mohla jsem pozorovat na jejich obličejích údiv, radost, ale i strach. Každé z dětí mělo příležitost představit svůj kostým. Při poznávání masek zaujal každého jiný znak, podle kterého masku identifikovaly. Porovnáním několika názorů mohly děti snadněji identifikovat jednotlivé masky. Kromě vzhledu masky bylo pro poznání stejně důležité očekávané ztvárnění její role, což se někomu méně a někomu více podařilo. Předškoláci uměli dobře popsat svoji masku, většina z nich dokázala i zahrát roli své masky a vystihnout její charakteristiku. Pokud někdo nevěděl jak na to, ostatní děti mu napověděly nebo ukázaly. V této skupině byl nejméně komunikativní Románek, ve skupině mladších dětí Tomášek. Románek je bázlivý a s jakoukoliv změnou při pobytu ve školce se těžce vyrovnává. Tomášek se stydí vystupovat před celou skupinou, používá holé věty. Ve skupině mladších dětí musela učitelka více zasahovat a aktivizovat děti k jejich odpovědím. Na bále se některé děti vcítily do své nové role a dokázaly dobře zahrát postavu, za kterou se vydávaly.

5.3.5 TÉMA: HRY SE SLOVY

Cíl: Ovládat některé dovednosti, které předcházejí čtení a psaní jako umět užívat zdobněliny a rozdělit slova vytleskáváním na slabiky.

Činnosti:

- tvoření z drobnělin a jejich vytleskávání formou hry s kloboukem
- hra „Já jsem maškara, kousnu Tě tralala“

Počty dětí: 11

Předškoláci: 5

Jmenovitě: Dominik (7), Anetka (5), Románek (6), Renda (6), Šárka (5).

Mladší děti: 6

Jmenovitě: Nikolka (3), Filípek (4), Kubík (4), Šárka (4), Samík (3), Tomášek (4).

Realizace

Učitelka přinese do třídy klobouk, do kterého uložila kartičky s obrázky. Děti se posadí do kruhu na koberec. Učitelka nechá klobouk mezi dětmi kolovat. Dítě, které právě drží klobouk, si vytáhne kartičku s obrázkem a ukáže ho ostatním dětem. Má za úkol říci, co je na obrázku namalované, potom vytvořit z drobnělinu a vytleskat jí.

Předškoláci:

Dominik: „Na obrázku je nakreslená basa, basička.“

Anetka: „Jitrnice, jitrnička.“

Románek: „Vytáhl jsem si balónek, malý balónek.“

Učitelka: „Nešlo by to říci ještě nějak jinak?“

Šárka: „Balónek, balóneček?“

Renda: „Tady je medvěd, méďa, medvídek.“

Šárka: „Na obrázku je princezna, princeznička.“

Mladší děti:

Nikolka: „Já mám šaty, šatičky.“

Filípek: „Je tu hrnec, hrníček.“

Kubík: „Na obrázku je harmonika, nevím, malá harmonika.“

Šárka: „Mám tu namalovanou princeznu, malá princeznička.“

Samík: „Klobouk, klobouček.“

Tomášek: „Vodník, vodníček.“

Na závěr si děti zahrají honičku: „Já jsem maškara, kousnu Tě tralala.“ Jedno z dětí si nasadí škrabošku, představuje maškaru a je honič. Stojí na jedné straně třídy a říká: „Já jsem maškara, kousnu Tě, tralala!“ Na druhé straně třídy stojí ostatní děti, které maškaře odpovídají: „Maškary se nebojíme, skáčeme a dovádíme!“ Maškara honí děti, které mají za úkol se dostat na opačnou stranu. Kdo je chycen, stává se další maškarou a na zadání učitelky má za úkol vytvořit zdobnělinu, kterou vytleská. Hra pokračuje, dokud se všichni nepromění v maškary.

Hodnocení

Vytváření zdobnělin zpočátku některým dětem příliš nešlo. Děti si pomáhaly často přídavným jménem „malý“. Klobouk koloval mezi dětmi několikrát, v posledních kolech děti tvořily zdobněliny správným způsobem. Rozdělovat slova na slabiky vytleskáváním se dětem dařilo a bavilo je to. Jediný Tomášek nespolupracoval. Při honičce si děti zdokonalovaly výslovnost jednoduchým žertovným říkadlem, využily svých pohybových dovedností a zopakovaly si tvorbu zdobnělin a jejich vytleskávání.

5.3.6 TÉMA: PEČENÍ KOBLÍŽKŮ

Cíl: Samostatně vyjadřovat myšlenky a sdělení v dialogu; rozvíjet slovní zásobu; dbát na výrazný přednes části, případně celé básničky.

Činnost:

- dialog v kroužku o sladkých jídlech
- asociační kruh na téma: „Jaké ingredience se dávají do těsta?“
- seznámení s textem básničky „Koblihové dostihy“ a její přednes
- hra „Na pečení koblížků“

Počty dětí: 13

Předškoláci: 7

Jmenovitě: Danda (6), Šárka (5), Románek (6), Dominik (7), Anetka (5),

Renda (6), Petruška (6).

Mladší děti: 6

Jmenovitě: Šárka (4), Tomášek (4), Pepíček (4), Filípek (4), Nikolka (3), Kubík (4).

Realizace

Děti sedí v komunitním kruhu a společně s učitelkou diskutují na téma masopust. Dovídají se o popeleční středě a půstu. Ví, že během půstu se nejí maso. Děti samy přicházejí na to, co se může během půstu jíst a jmenují bezmasá a sladká jídla, která jim chutnají. *Na závěr učitelka pokládá dětem otázku: „Děti, poradíte mi, co bychom si dnes udělali sladkého?“*

Dialog v kroužku:

Útržky dialogu:

Předškoláci:

Danda: „Nudle s mákem.“

Šárka: „Buchtičky s krémem.“

Románek: „Krupicovou kaši s cukrem a kakaem.“

Dominik: „Bábovku.“

Učitelka: „Dominiku, jakou máš nejraději?“

Dominik: „Oříškovou.“

Anetka: „Zmrzlinu.“

Učitelka: „Jaké zmrzliny znáš, Anetko?“

Anetka: „Jahodovou, čokoládovou, citrónovou, vanilkovou.“

Renda: „Buchty.“

Učitelka: „Rendo, s jakou náplní?“

Renda: „Makovou.“

Petruška: „Koblížky, a nejraději mám pudinkové.“

Mladší děti:

Šárka: „Buchtičky s krémem.“

Tomášek: „Máma dělá pudink.“

Učitelka: „Tomášku, jaký máš nejraději?“

Tomášek: „Žlutý.“

Pepíček: „Buchty.“

Kubík: „Koláč.“

Učitelka: „Kubíku, borůvkový nebo jiný?“

Kubík: „Koláč s tvarohem, povidly a mákem.“

Filípek: „Kulatý knedlíky s jahodou.“

Nikolka: „Lívance.“

Učitelka: „Nikolko, se šlehačkou nebo jen pocukrované?“

Nikolka: „Se šlehačkou.“

Asociační kruh

Učitelka nechá kolovat talířek se skutečným koblížkem, děti mají za úkol vzpomenout si, co jejich maminka používá za ingredience při zadělávání těsta.

Předškoláci:

Danda: „Ten koblížek je voňavý, mamina sype do mísy mouku.“

Šárka: „Je kulatý, a dáme tam cukr.“

Románek: „Vajíčka, maminka rozdělí žloutky a bílky, z bílků našlehá sníh.“

Dominik: „Marmeládu.“

Anetka: „Musíme to těsto míchat.“

Renda: „Moje mamina taky dělá koblížky, já je mám rád.“

Petruška: „Kvasnice a těsto naroste.“

Mladší děti:

Šárka: „Marmeládu, mouku.“

Tomášek: neodpověděl.

Pepíček: „Vajíčka, jahodové náplně.“

Kubík: „Mléko.“

Filípek: „Ještě taky čokoládku.“

Nikolka: „Cukr.“

Učitelka:

Znám jednu legrační básničku o koblihách. Chcete si jí poslechnout? Učitelka seznámí děti s žertovným textem básničky „Koblihové dostihy.“ Poté si děti zahrály hru „Na pečení koblížků.“ Během této hry děti vystupovaly jako jednotlivé přísady, které se přidávají do těsta a popisovaly, jak se těsto zpracovává (přisypání, míchání, válení atd.). V závěru děti ochutnaly koblížky, které upekla paní kuchařka. Nyní mohly samy posoudit, zda koblížek chutná podle jejich představ. Své pocity vyjádřily verbálním i neverbálním způsobem. Získané zkušenosti mohly přenést i domů a „poradit“ mamince, jak na to.

Hodnocení

Děti dokážou popsat postup, co a jak se vaří či peče, umí vyjmenovat (i mladší děti) potřebné ingredience. Do rozhovoru o sladkých jídlech se zapojily všechny děti s výjimkou Tomáška. Básnička se dětem líbila a aktivně se zapojily do jejího přednesu. Využili jsme humorného textu k tomu, že si ho děti zahrály. Starší děti ve většině případů dokázaly text básničky správně přednést. Mladší děti dokázaly text srozumitelně opakovat. Jediná Šárka dokázala přesvědčivě intonovat. Ve hře „Na pečení koblížků“ se projevíly i méně komunikativní děti jako Tomášek a Anetka.

5.3.7 TÉMA: KOBLÍŽEK NA VANDRU

Cíl: Rozumět slyšenému, pokusit se vyprávět pohádku vlastními slovy; řadit obrázky ve správném sledu podle děje pohádky na magnetické tabuli; uvědomit si, že se lidé dorozumívají i jinými jazyky.

Činnost:

- četba pohádky „Koblížek na vandru“
- vyprávění děje přečtené pohádky
- složení puzzlí a obrázků podle děje pohádky na magnetickou tabuli

Počty dětí: 16

Předškoláci: 8

Jmenovitě: Danda (6), Pertuška (6), Dominik (7), Anetka (5), Románek (6), Renda (6), Šárka (5), Dominik (6).

Mladší děti: 8

Jmenovitě: Anetka (4), Kubík (4), Nikolka (3), Šárka (4), Filípek (4), Lilly (4), Pepíček (4), Tomášek (4).

Realizace

Včera jsme si povídali o tom, jak se pečou koblížky a zahráli jsme si hru na pečení koblížků. Dneska vám přečtu pohádku „Koblížek na vandru.“ Po přečtení následuje diskuse o koblížku. Koblížek byl neposlušný, protože utekl dědečkovi a babičce. Rozvíjí se debata, děti přiznávají, že i ony někdy neposlouchají. Maminka potom hubuje a zlobí se.

Učitelka rozloží na koberec několik obrázků. Děti se pokusí nejprve pohádku převyprávět vlastními slovy a potom vybírají obrázky, které řadí v posloupnosti podle děje pohádky na magnetickou tabuli. Děti se střídají ve vyprávění děje pohádky.

Dalším úkolem pro děti bylo skládání jednotlivých obrázků formou puzzlí. Ve skupině mladších dětí se poprvé zúčastnila programu dívenka Lilly, která je z česko-německé rodiny. Doma hovoří převážně německy. Její přítomnosti jsme využili k tomu, aby nám řekla některá slova z pohádky německy.

Mladší děti:

Útržky z rozhovoru:

Učitelka: „Lilly, můžeš nám říci, jak se řekne německy koblížek?“

Lilly nechápe, musíme jí ukázat koblížek na obrázku.”

Lilly: „Pfannkuchen.“

Děti zpozorní a ptají se, jak se co řekne německy. Zajímají se o postavy z naší pohádky.

Kubík: „Lilly, jak se řekne babička?“

Lilly: „Babi je Oma.“

Hodnocení

Předškoláci obsahu pohádky zcela porozuměli, soustředili se při četbě a správně si vybavovali posloupnost děje, kterou slovně reprodukovali. Řazení obrázků podle posloupnosti zvládli samostatně. Každý sám převyprávěl souvisle celou pohádku. Románkovi a Anetce se obrázková skládanka nezdařila, pomohli jim Danda a Petruška. Mladší děti slyšely děj této pohádky poprvé. Učitelka dávala otázky, na které jí děti odpovídaly. Z mladších dětí nejpřesněji odpovídali Filípek, Pepíček a Anetka. Dokázali odpovídat celými větami. Zapojil se i Tomášek. Při řazení obrázků na tabuli si nevěděl rady Tomášek. Kromě Šárky se nikomu nepodařilo složit správně puzzle. Pro děti bylo zajímavé zjištění, že se můžeme dorozumívat i jiným jazykem. Lilly některé části nebo slova z pohádky řekla německy, současně ukázala i svoji znalost českého jazyka.

5.3.8 TÉMA: HRAJEME LOUTKOVÉ DIVADLO

Cíl: Vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady dramatickými prostředky.

Činnost:

- hraní loutkového divadla „Koblížek na vandru“

Počty dětí: 16

Předškoláci: 8

Jmenovitě: Danda (6), Petruška (6), Dominik (7), Anetka (5), Románek (6), Renda (6), Šárka (5), Dominik (6).

Mladší děti: 8

Jmenovitě: Anetka (4), Kubík (4), Nikolka (3), Šárka (4), Filípek (4), Lilly (4), Pepíček (4), Tomášek (4).

Realizace

Učitelka přinese do třídy v krabici loutkové divadlo. Pozoruje, jaký zájem

divadlo u dětí vzbudí. Děti přinesou stoleček, začnou stavět kulisy a vybírat si loutky. Učitelka se jich ptá, jaké další loutky jsou ještě schované v krabici. Děti odpovídají Karkulka, zajíc, vlk, dědeček, ... Učitelka evokuje děti: „*Myslíte, že bychom dali dohromady všechny loutky, které vystupují v pohádce, co jsme si včera četli?*“ Děti vybírají loutky, které potřebují do pohádky: „Dědeček, babička, zajíc, vlk, medvěd, liška. Můžeme si pohádku zahrát.“ Učitelka: „*Přece jenom nám někdo chybí. Víte kdo?*“ Děti přemýšlejí ...“koblížek.“ Děti vymalovaly a vystřihly koblížek, který nalepily na špejli a tím měly všechny potřebné loutky.

Předškoláci:

Předškoláci se vžívají do svých rolí. Románek zahájí hru jako vypravěč. Danda hraje dědečka a Šárka babičku. Dědeček prosí babičku, aby mu usmažila koblížky. Koblížka hraje Petruška. Na scénu přichází zajíček Anetka, střídá ji Dominik, který hraje vlka. Po krátké době vlka střídá medvěd, kterého hraje Renda a na scénu přichází druhý Dominik, který si zahrál lišku. Všichni si hru užívají a do rolí se plně vžívají. Na konec vypravěč pohádku ukončí.

Mladší děti:

V této skupině se děti nemohly domluvit, kdo bude vypravěč. Tento problém vyřešilo rozpočítadlo a vypravěčem se stal Filípek. Dědečka si zahrál Pepíček, babičku Nikolka, koblížka Anetka, zajíčka i vlka Kubík, medvěda Lilly a lišku Šárka.

Hodnocení

Předškolákům se hraní divadla podařilo, domlouvali se mezi sebou, improvizovali, mluvili celými větami. Hráli samostatně. Petruška a Románek se nejvíce v divadle projevovali – měli nejdelší text. Projev Anetky byl nevýrazný, děti jí napovídaly, co má říci. Dominik jako vlk, mluvil rychle ve snaze, aby byl co nejdříve vystřídán Rendou. Renda si hraní užíval, mluvil hlasitě, ale používal chybnou gramatickou skladbu vět. Druhý Dominik měl přednes výrazný a přesvědčivý, dokázal správně intonovat a ovládat sílu hlasu.

Ve skupině mladších dětí se do hraní divadla nezapojil Tomášek. Kubík tak musel hrát dvě role. Anetka, Nikolka, Šárka a Kubík se vyjadřovali holými větami, někdy i jednoslovně. Písničku: „Já koblížek, ...“ zpívaly malé děti společně. Samostatně své role zahráli Filípek a Pepíček.

5.3.9 TÉMA: „JÁ JSEM MUZIKANT“

Cíl: Procvičit hlasový projev při zpěvu a napodobit hlasem i pohybem hudební nástroje.

Činnosti:

- dechové cvičení – hra na flétnu
- zpěv a pantomimické napodobování hudebních nástrojů
- využití písničky jako artikulačního cvičení
- dialog v kroužku

Počty dětí: 13

Předškoláci: 6

Jmenovitě: Románek (6), Dominik (7), Anetka (5), Renda (6), Dominik (6), Šárka (5).

Mladší děti: 7

Jmenovitě: Anetka (4), Šárka (4), Filípek (4), Pepíček (4), Nikolka (3), Kubík (4), Tomášek (4).

Realizace

Masopustní období je známé i tím, že se všude zpívá, tancuje a hraje muzika. V naší školce hrajeme na flétny. Děti zkusí pomocí dechového cvičení (nafukování tváří) napodobit flétnu. Pak si zazpívají písničku: „Já jsem muzikant a přicházím k vám z české země.“ Děti se střídají v sólovém zpěvu a současně napodobují hudební nástroje, o kterých se v písničce zpívá.

Dialog v kroužku:

Učitelka dětem položí otázku: „O kterých hudebních nástrojích se v písni zpívá?“

Předškoláci:

Anetka: „O base.“

Učitelka: „*Jak se na ní hraje?*“

Anetka: „Brum, brum, brum, ...“ Anetka ukazuje, jako že drží basu a prstem pravé ruky brnká na struny.

Románek: „Ale na basu se hraje taky na smyčec, takhle“ – a předvádí hru smyčcem.

Renda: „Byla tam trumpeta. Tramdadadá, tramtarará, tú, tú, tú ...“ Příkladá si trumpetu k puse, zaklání se, mačká klapky a současně vydává zvuky trumpetu.“

Šárka: „Hrálo se tam na housle. Fidli, fidli, staré vidli, fidli, fidli, housličky.“

Šárka opět předvádí uvedený nástroj.

Dominik: „Ještě na bubínek.“ Dominik si sám přinesl bubínek a paličky.

Učitelka: „*Polož si bubínek, a ukaž nám to bez něho.*“

Dominik: „Bumtarata, bum, bum.“

Chvilku děti přemýšlí a nemohou si na nic vzpomenout.

Dominik: „Varhany.“ Ukazuje, jak se na ně hraje, ale neumí napodobit zvuky.

„Varhany mohou hrát jako všechny nástroje.“

Renda: „Varhany v té písničce nejsou.“

Mladší děti:

Pepíček: „Když chodily masky, hrály na harmoniky.“ Pepíček předvádí, jak se harmonika natahuje. Napodobit zvuky harmoniky neumí.

Kubík: „Já hraju na kytaru, drnky, drnky,“ současně provádí ukázkou.

Učitelka: „*Jaké nástroje nám hrály v písničce Já jsem muzikant?*“

Anetka: „Byl tam buben. Na buben se hraje takhle - bum, bum, bum.“

Napodobuje bubeníka.

Šárka: „Housličky, fidli, fidli, fidli“ a hraje jako na housle.

Filípek: „Hrála tam basa, takhle – brm, brm, brm.“ Předvádí hru na basu.

Děti si nemohou vzpomenout na další nástroj. Najednou se hlásí Nikolka.

Učitelka: „*Nikolko, jestli to víš, jenom to ukaž. Tomášku, sleduj Nikolku a pak*

nám poviš, jaký nástroj ukázala. “

Nikolka: Předvádí hru na trumpetu a vydává zvuky: „Tú, tú.“

Tomášek: „Trumpeta.“

Hodnocení

Dechové cvičení ukázalo hlavně malým dětem, jak předvádět hru na nástroje. Tato písnička je u dětí velmi oblíbená a při zpěvu s ukázkou hry na nástroje se děti velmi emocionálně projevovaly. Předškoláci zvládli předvedení nástrojů velmi dobře pohybem i zvukem. Stanovená pravidla vcelku dodržovali. Mladší děti měly trochu problémy předvést správné zvuky nástrojů, pantomima se jim vcelku podařila. Nedokázaly ještě zcela dodržovat pravidla komunikace, někdy nevyslechly druhého a skákaly si do řeči. Děti byly aktivní a v obou skupinách měly tendenci předvádět i další, jim známé, nástroje. Pantomima je bavila, nenudily se a žádné dítě nemělo strach se před ostatními projevit. Dokonce se aktivněji zapojil i Tomášek, sám předváděl nástroje.

5.3.10 TÉMA: LOUČENÍ SE ZIMOU

Cíl: Společně se zamyslet a improvizovat na téma: „Jak ukončit zimu“ formou hry.

Činnost:

- hra „Hloupá polévka“

Počty dětí: 14

Předškoláci: 9

Jmenovitě: Dominik (7), Románek (6), Šárka (5), Eliška (5), Dominik (6), Anetka (5), Petruška (6), Tereška (6), Danda (6).

Mladší děti: 5

Jmenovitě: Anetka (4), Filípek (4), Pepíček (4), Tomášek (4), Šárka (4).

Realizace hry „Hloupá polévka“

Na počátku hry se učitelka zeptá dětí: „Zima je dlouhá, co kdybychom trochu pomohli jaru?“

Předškoláci:

Dominik: „Jak můžeme pomoci jaru?“

Románek: „Já bych nechal roztát všechnen sníh a led.“

Učitelka: „A jak bys to udělal?“

Románek: „To nevím.“

Šárka: „Rozpustíme ho v hrnci, budeme sníh vařit.“

Učitelka: „Myslíš uvařit ho jako polévku?“

Eliška: „To je nápad.“

Dominik: „Já přinesu sníh a led.“

Učitelka: „Možná by stačilo rozhlédnout a podívat se, čím jsme si tu vyzdobili školku. Nemusel bys chodit ani ven pro sníh.“

Anetka: „Na nástěnce jsou sněhové vločky a rampouchy (výrobky z papíru).

Dáme je do polévky.“

Petruška: „Na stole máme sněhové koule (z modelovací hmoty).“

Učitelka: „To je výborný nápad. Připravíme hrnec k vaření.“

Děti přinesly velký hrnec a měchačku, všechny dary paní zimy naházely do hrnce. Učitelka předvedla dětem prstové cvičení na zapínání sporáku, které děti po ní opakovaly. Vyzvala děti, aby vyjmenovaly všechny možné ingredience, které se dávají do polévky a předvedly jakým způsobem je do polévky přidají (solení, míchání, mletí pepře, přilévání vody, atd.).

Tereška: „Můžu ochutnat polévku?“

Danda: „Já jí ochutnám, protože mám naběračku.“

Tereška: „Půjčíš mi naběračku?“

Všechny děti chtějí ochutnávat, foukají, usrkávají polévku a pomocí zvuků vyjadřují, jak jim chutná.

Tereška: „Teď už zima brzy skončí, když jsme pomohli roztát sníh.“

Učitelka: „Tak, jak vám chutnala hloupá polévka?“

Romča: „Proč hloupá?“

Děti se ptají jeden přes druhého: „Proč je hloupá ta polévka? Chutnala nám.“

Renda: „Řeknu mamince, aby jí uvařila doma.“

Učitelka: „Hloupá polévka se nazývá proto, protože jsme do ní dali zdánlivě nesmyslné věci, které tam kuchařky normálně nedávají.“

Danda: „A příště si uděláme jarní polévku nebo polévku z hadů.“

Mladší děti:

Anetka: „Řekneme, aby sluníčko víc svítilo.“

Filípek: „A aby nepadal už sníh.“

Učitelka: „Nemohli bychom sami nějak pomoci, aby zima skončila?“

Pepíček: „A jak?“

Šárka: „Uklidíme ten sníh lopatou.“

Anetka: „Nebo ho odfoukneme jako vítr.“

Děti zkouší foukat směrem k oknu.

Učitelka: „A co kdybychom ho rozehráli jako to umí sluníčko?“

Šárka: „A čím ho rozehrějem?“

Učitelka: „Hodíme ho do hrnce s vodou a uvaříme.“

Děti jdou pro hrnec, měchačku a ptají se, jakým způsobem sníh přinesou do třídy.

Učitelka: „Pozorně se rozhlédněte po třídě, třeba nějaký najdete.“

Filípek: „Já sníh nevidím, ale jsou tu rampouchy a sněhové koule.“

Tomášek: „Vločky.“

Šárka: „Kde vidíš vločky?“

Tomášek: „Tam na zdi.“

Děti opět přináší zimní ingredience a začínají vařit polévku. Míchají, dochucují, foukají, ochutnávají. Učitelka vysvětluje na závěr, proč se polévka jmenuje hloupá.

Anetka: „Lepší je sněhová polévka.“

Ostatní děti také chtějí, aby se polévka jmenovala „sněhová.“

Hodnocení

Předškoláci výborně improvizovali, aktivně komunikovali a všili se rychle

do svých rolí. Zajímavý byl jejich námět pro další činnost – „jarní polévka nebo polévka z hadů.“ Výborná byla i spolupráci při přípravě polévky a domluva při půjčování naběračky. Dětem se podařilo správně formulovat své myšlenky, aby jim druzí rozuměli. Při této činnosti děti mezi sebou více komunikovaly. Správným reakcím na podněty ostatních přispělo také vzájemné naslouchání. Mladší děti zpočátku nevěděly, co se děje. Učitelka musela dávat neustále podněty a řídit činnost v určeném směru. Z pohledu mladších dětí se nám hra příliš nevydařila. Děti nebyly aktivizované, nedokázaly samostatně navazovat na reakce ostatních a komunikace se bez pomoci učitelky dále nerozvíjela.

6. REFLEXE

Úkolem praktické části této práce bylo pedagogickým pozorováním zjistit, zda mnou vytvořený a realizovaný experimentální program může v konkrétní mateřské škole přispět k rozvoji komunikativních kompetencí u dětí předškolního věku. Program byl realizován u dvou skupin dětí předškolního věku. První skupinu tvořily děti ve věku 5 – 7 let (předškoláci). Druhá skupina byla složena z dětí ve věku od 3 do 4 let (mladší děti). Cílem práce nebylo porovnávat rozdíly v rozvoji komunikativních kompetencí mezi oběma skupinami. Takové srovnání by logicky muselo být ve prospěch starších dětí. Jde tedy o posouzení účinnosti programu zaměřeného na rozvoj komunikativní kompetence u dětí předškolního věku v každé skupině odděleně.

Před realizací experimentálního programu jsem si vytvořila určitý záměr ve formě očekávaných výstupů, zaměřených především na rozvoj komunikativních kompetencí u dětí předškolního věku. Bylo však zřejmé a jasně se ukázalo, že při praktickém ověřování programu se není možné vyhnout ani dalším klíčovým kompetencím (kompetenci k učení, kompetenci k řešení problémů, sociální a personální kompetenci a kompetenci činnostní a občanské).

Činnosti ověřované v programu jsem vybírala na základě znalosti složení obou skupin dětí a možnosti jejich realizace ve známém prostředí naší mateřské školy. Náplň jednotlivých témat jsem upřesňovala na základě hodnocení témat předchozích. Experimentální program byl tématicky zaměřen na zimní období, masopustní tradice, zvyky a příchod předjaří. Většina zařazených témat byla pro obě skupiny dětí nová.

Před realizací experimentálního programu jsem si kromě cílů uvedených v kapitole 4. „Cíle praktické části“, stanovila pro sebe následující zásady:

- během tématu promluvit s každým dítětem
- neomezovat děti v mluveném projevu

- nezahlcovat děti mnoha podněty, nechat jim poznatek či zkušenost zažít
- neprotěžovat některé děti a jiné neomezovat
- vést děti k respektování jeden druhého, ke vzájemnému porozumění a posilování jejich sebevědomí
- v rozhovorech nechat mluvit hlavně děti, dialog jen citlivě usměrňovat
- k rozvoji komunikativních dovedností využívat především formu her

Hodnocení výsledků experimentálního programu z hlediska rozvoje komunikativních kompetencí je provedeno samostatně podle sledovaných skupin.

6.1 SKUPINA PŘEDŠKOLÁKŮ

Očekávané výstupy 1. tématu:

- umíme si vzájemně naslouchat, neskáčíme si do řeči, respektujeme dohodnutá pravidla dialogu v kolektivu
- dokážeme samostatně popsat a vyjádřit pojmy obsažené v tématu a vést o nich dialog
- umíme samostatně vyprávět a sdělovat ostatním dětem své prožitky a pocity a rozvinout mluvený projev

Uvedené výstupy nejlépe zvládali Románek, Danda a Petruška. Renda mluvil velice rychle a bylo mu hůře rozumět. Velice rád všem sděluje své zážitky a skáče ostatním do řeči. Anetka potřebuje překonat stydlivost při vystupování v kolektivu. Dominik (7) byl vyšetřen v pedagogicko - psychologické poradně a z důvodu opožděného psychického vývoje mu byl doporučen odklad školní docházky. Do činností se zapojuje pouze z vlastní iniciativy, pokud jej činnost nezajímá, nekomunikuje.

Očekávané výstupy 10. tématu

- umíme hovořit ve vhodně formulovaných větách a vést smysluplný rozhovor

- dokážeme komunikovat bez zábran ostychu s dětmi i dospělými
- ovládáme dovednosti předcházející čtení a psaní
- umíme využívat informativní a komunikativní prostředky
- víme, že se lidé dorozumívají i jinými jazyky

Všichni předškoláci dobře ovládají řeč, samostatně vyjadřují své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi. Dokáží komunikovat s dětmi i dospělými a domluvit se gesty i slovy. Umí vyjadřovat svoje pocity, prožitky, nálady a sdělovat je druhým. Běžně využívají komunikační prostředky (knížky, počítač atp.) a ví, že se lidé dorozumívají i jinými jazyky.

Předškoláci ovládají dovednosti předcházející čtení a psaní. Během deseti realizovaných témat se Anetka nedokázala zcela zbavit stydlivosti. Renek měl ve skupině velký prostor k vlastnímu vyjádření. Snížením tempa jeho řeči se stalo jeho sdělení pro ostatní srozumitelnější a v závěru programu začal dodržovat pravidla komunikace. Gramaticky nesprávné věty doplňoval vhodnými gesty. Dominik (7) si oblíbil dialogy, které vycházely z vlastních zájmů dětí. Zpočátku jen naslouchal, ale nerušil a v posledních dnech se sám aktivně do dialogů zapojil. Dvou závěrečných témat se zúčastnila i Terežka, která dobře zvládla očekávané výstupy, i když nebyla přítomna prvním osmi tématům.

6.2 SKUPINA MLADŠÍCH DĚTÍ

Očekávané výstupy 1. tématu

- neskáčeme si do řeči a dodržujeme dohodnuté zásady komunikace
- dovedeme za pomoci učitelky odpovídat na otázky
- v knihách dokážeme vyhledat obrázky na zadanou tematiku

V kolektivu mladších dětí zvládly očekávané výstupy všechny děti s výjimkou Tomáška. Ten se na činnost nedokázal soustředit, ani se nevyjadřoval. Provádění činnosti však nerušil.

Očekávané výstupy 10. tématu:

- umí dát přednost někomu, kdo ještě nehovořil
- snaží se formulovat svoje odpovědi tak, aby tomu druhí rozuměli
- dokážou si navzájem naslouchat
- domlouvají se gesty a umí vést za pomoci učitelky dialog

S očekávanými výstupy se nejlépe vyrovnali Pepíček, Filípek a Šárka. Tomášek a Lilly naopak očekávané výstupy nesplnili. U Tomáška sice došlo při posledních dvou činnostech k mírnému zlepšení, ale dokázal jen na otázky učitelky stručně odpovídat. U Lilly byla vidět velká snaha, ale jazyková bariéra se jí zatím nedaří překonat (žije v rodině, kde se mluví německy).

Cíle, které jsem si pro praktickou část stanovila, byly naplněny. Experimentální program, zaměřený na rozvoj komunikativních kompetencí u dětí předškolního věku ve dvou věkových skupinách, byl ve vybrané mateřské škole realizován. Očekávané výstupy z jednotlivých témat i z celého programu byly zhodnoceny. Při realizaci experimentálního programu bylo v obou skupinách dětí využito předpokládaných aktivit k dosažení očekávaných výstupů.

Úroveň rozvoje komunikativní kompetence, obecně dosažitelná dítětem v předškolním věku, vyjadřuje očekávaný přínos, kterým může mateřská škola přispět k jeho výbavě před zahájením povinného školního vzdělávání. Je to soubor kompetencí, k němuž mnoho dětí nedospěje a dospět ani nemůže. Ne jinak tomu bylo v obou ověřovaných skupinách dětí s velice rozdílným sociálním složením a vlivem rodiny.

ZÁVĚR

Úkolem této práce bylo ověřit, zda je realizováním vytvořeného vlastního experimentálního programu možné ovlivnit komunikativní kompetence dětí předškolního věku. Ověřování bylo prováděno u dvou věkových skupin dětí, předškoláků a mladších dětí. Program nesledoval pouze rozvoj komunikace, ale také i podporu kladného vztahu ke komunikaci. Především u mladších dětí šlo o překonání pocitu studu a nejistoty za účelem aktivnějšího zapojování do komunikace.

Realizace experimentálního programu probíhala v poměrně krátkém časovém období a pouze v jedné mateřské škole. Experimentální program měl svůj význam a získané poznatky mohou být využity při tvorbě podobných programů.

Určitě každý nový vhodně zpracovaný program na rozvoj komunikačních kompetencí dětí předškolního věku je přínosem jak pro děti, tak i pro samotné učitelky mateřské školy. Z tohoto pohledu se dívám i na vlastní ověřovaný program, který byl zpracován v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem předškolního vzdělávání.

Poznatky z pedagogického pozorování dvou věkově rozdílných skupin dětí lze uvést následovně. V průběhu celého ověřování programu byl zřejmý rozdíl v rozvoji komunikativních kompetencí obou sledovaných skupin. Mladší děti nebyly zpravidla jen méně komunikativní, ale projevovala se u nich větší stydlivost, nízké sebevědomí, nesoustředěnost a zpočátku i nezájem se prosazovat. Naopak děti zařazené do skupiny předškoláků se dokázaly samostatně vyjadřovat, vést smysluplný rozhovor a komunikovat bez zábran a ostychu. Z pohledu rozvoje komunikativní kompetence je skupina předškoláků dobře připravena na vstup do základní školy.

Přínos experimentálního programu byl v tom, že činnosti byly pro děti většinou nové a proto vzbuzovaly jejich zájem. S pochopením činností u dětí

obou skupin nebyl žádný závažný problém. U mladší skupiny dětí však bylo nutné častěji improvizovat za účelem udržení jejich pozornosti.

Po osvojení zásad vedení rozhovoru a neskákání si do řeči na počátku realizace prvního tématu nebyly problémy v tom, aby se do činností zapojily i děti méně komunikativní. V posledních tématech se začal zapojovat i zpočátku zcela nekomunikativní Tomášek. Důležitým zjištěním je, že více komunikativní děti svoji poněkud zvýšenou aktivitou neomezovaly méně komunikativní, ale naopak měly na ně pozitivní vliv.

Úspěšnost realizace programu závisí na mnoha faktorech. Například na přístupu učitelky počínaje, na vytvořeném prostředí ve třídě, na počtech dětí ve třídě, jejich pravidelné účasti v mateřské škole a dalších vlivech.

Rozvoj komunikativních dovedností není úlohou pouze mateřské školy. Důležitou roli zde musí plnit rodina, která by jako první měla mít zájem na rozvoji komunikativních kompetencí svých dětí. Ovšem mnoho rodičů dětem málo naslouchá. Právě v těchto případech je úkol mateřské školy nezastupitelný. Kompetence, které děti získají v rozvoji komunikativních dovedností v předškolním vzdělávání, mohou napomoci úspěšnosti jak při dalším jejich vzdělávání, tak i v jejich dalších životních činnostech. K dosažení takového účelu byl zaměřen také ověřovaný vlastní experimentální program. Není pochyb o tom, že ten, kdo je komunikativnější, je schopen se v životě lépe prosadit.

Zpracování této bakalářské práce mě obohatilo o nové poznatky a zkušenosti, které budou přínosem v mé další pedagogické práci v naší mateřské škole.

LITERATURA

1. BELLZ, H., SIEGRIST, M.: *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Praha, Portál 2001. ISBN 80-7178-479-6.
2. BURIÁNOVÁ, J., JAKOUBKOVÁ, V., NÁDVORNÍKOVÁ, H. A KOLEKTIV AUTORŮ: *Raadce předškolního vzdělávání pro celý rok*. Praha, Raabe 2007-2008. ISSN 1802-8179.
3. ČESKÝ NORMALIZAČNÍ INSTITUT: *ČSN 01 6910 Úprava písemností Zpracovaných textovými editory nebo psaných strojem*. Praha, Český normalizační institut, 2002.
4. FICHNOVÁ, K., SZOBIOVÁ, E.: *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání*. Praha, Portál 2007. ISBN 978-80-7367-323-9.
5. FISHER, R.: *Učíme děti myslet a učit se*. Praha, Portál 1997. ISBN 80-7178-120-7.
6. GRUBER, D.: *Zlatá kniha komunikace*. Ostrava, 2005. ISBN 80-7329-092-8.
7. KLÉGROVÁ, J.: *Máme doma prvňáčka*. Praha, Mladá Fronta 2003. ISBN 80-204-1020-1.
8. KOPŘIVA, P., NOVÁČKOVÁ, J., NEVOLOVÁ, D., KOPŘIVOVÁ, T.: *Respektovat a být respektován*. Kroměříž, Spirála 2005. ISBN 978-80-904030-0-0.
9. KOŤÁTKOVÁ, S.: *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha, Grada Publishing 2005. ISBN 80-247-0852-3.
10. KULHÁNKOVÁ, E.: *Písničky a říkadla s tancem*. Praha, Portál 1999. ISBN 80-7178-655-1.
11. MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ J.: *Sociální a pedagogická komunikace ve škole*. Praha, SPN 1989. ISBN 80-04-21854-7.

12. MERTIN, V., Gillernová, I.: *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha, Portál 2003. ISBN 80-7178-799-X.
13. METODICKÝ PORTÁL RVP PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ: Co přinesla školská reforma do teorie a praxe mateřských škol *VÚP Praha*, <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/704/>, 2006, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, ISSN: 1802-4785.
14. PROKEŠOVÁ, L., STUHLÍKOVÁ, I.: *K vybraným problémům pedagogické komunikace*. České Budějovice, Pedagogická fakulta 1990.
15. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: *Pedagogický slovník*. 3., rozšířené a aktualizované vydání, Praha, Portál 2001. ISBN 80-7178-579-2.
16. SMOLÍKOVÁ, K. A KOL. (Výzkumný ústav pedagogický v Praze): *Pedagogické hodnocení v pojetí RVP PV: metodika pro podporu individualizace vzdělávání v podmínkách mateřské školy*. Praha, VÚP Praha 2007. ISBN 978-80-87000-10-6.
17. SMOLÍKOVÁ, K. A KOL. (Výzkumný ústav pedagogický v Praze): *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha, VÚP Praha, 2004. ISBN 80-87000-00-5.
18. SMÝKAL, J.: *Těžce zrakově postižené dítě v rodině*. Brno, Vydala MŠ pro nevidomé a děti se zbytky zraku v Brně 1980.
19. SOMR, M.: *Úvod do metodologie a metod výzkumu*. České Budějovice, Vlastimil Johanus Tiskárna, 2006. ISBN 80-239-8227-3.
20. SVOBODOVÁ, E.: *Obsah a formy předškolního vzdělávání*. České Budějovice, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Pedagogická fakulta 2007. ISBN 978-80-7040-940-4.
21. ŠOTTNEROVÁ, D.: *Zima*. Olomouc, Rubico 2005. ISBN 80-7346-059-9.

22. VÁCHOVÁ, A.: *Charakteristika řečového projevu dítěte předškolního věku a jeho vývojová stadia*. Přednáška, České Budějovice, 2009.

PŘÍLOHY

5.3.2 TÉMA: MASOPUSTNÍ HODY NEB DOBŘE SE NAJÍME

Obrázek č.1 „Komunikace ve dvojicích a kolektivu při názorném zhotovení jitrnic“ (předškoláci)

Obrázek č.2 Hra „Na vaření jitrnic“ (mladší děti)

5.3.3 TÉMA: MAŠKARÁDA

Obrázek č.3 Četba příběhu „Masopust“ (mladší děti)

5.3.4 TÉMA: KARNEVAL V NAŠÍ ŠKOLCE

Obrázek č.4 Hra „Jakou masku máš?“ (mladší děti)

5.3.6 TÉMA: PEČENÍ KOBLÍŽKŮ

Obrázek č.5 Asociační kruh na téma: „Jaké ingredience se dávají do těsta?“

5.3.8 TÉMA: HRAJEME LOUTKOVÉ DIVADLO

Obrázek č.6 Hraní loutkového divadla